

KONTAKTUSHATÁSOK AZ AMERIKAI MAGYARBAN ÉS FINNBEN

A MAGÁNHANGZÓ-HARMÓNIA ESETE

BOTKA GABRIELLA

1. Bevezetés

Dolgozatomban a magánhangzó-harmónia produktivitását vizsgálom a magyar és a finn nyelv Észak-Amerikában beszélt kontaktusváltozatában, az amerikai magyarban és az amerikai finnbén. Bár mindkét nyelvváltozat jelentős mértékű kutatás tárgya volt már, a magánhangzó-harmónia témáját kevés tanulmány részletezi. Úgy gondolom, hogy ha föl akarjuk térképezni az amerikai magyar és az amerikai finn fonológiát, akkor a magánhangzó-harmóniát is részletes vizsgálat tárgyává kell tenni. Dolgozatommal (1) be kívánom mutatni a standard magyar és standard finn magánhangzó-harmónia szabályoktól való eltéréseket, és (2) össze kívánom vetni az ismertetett hasonlóságokat és különbségeket a két amerikai nyelvváltozatban.

2. Definíciók

2.1. Nyelvkontaktus, kölcsönzés

Munkám tematikája a nyelvkontaktus és a kölcsönzés fogalmi köré szűvődik. Nyelvkontaktusnak a Peter Trudgill definíciójában közöltek tekintem: a nyelvkontaktus olyan helyzetek sora, melyben „két vagy több, közös anyanyelvvvel nem rendelkező beszélői csoport társas érintkezésben áll egymással”¹ (Trudgill 1997: 56). Az emberek és így a nyelvek közötti érintkezés elkerülhetetlen velejárója, hogy a nyelvek befolyásolják egymást: „a nyelvkontaktus és az abból eredő különböző helyzetek és hatások [...] szorosan egybefonódó nyelvi és nem-nyelvi jelenségek egészét rejtik”² (Haugen 1956: 39).

A kölcsönzés és a kölcsönzés fogalmát a haugeni értelemben használom: a kölcsönzés a kölcsönzési folyamat lexikai szintű végterméke, egy olyan lexikai elem, mely kölcsönzés során az egyik nyelvből átkerül a másikba. A kölcsönzés, mely diffúzió (*diffusion*), interferencia (*interference*) és transzferencia (*transference*) néven is ismert, „a beszélő kísérlete olyan nyelvi minták reprodukálására egy nyelvben, amelyeket egy másikban tanult”³ (Haugen 1953: 384). A másik nyelvbe áterjedő 'A' nyelvbéli elem a minta (*model*), a másik nyelvbe áterjedt elem a replika (*replica*). A mintát adó nyelv a forrás-/donor-/átadó nyelv (*source/donor/lending language*), a

¹ Az angol idézetek és fogalmak saját fordításaimban szerepelnek, ahol nem, ott feltüntettem a fordítót.

² „The various situations of language contact and resultant influence [...] reveal a complex of closely intertwined linguistic and non-linguistic phenomena.”

³ „... an attempt by a speaker to reproduce in one language patterns which he (sic!) has learned in another.”

replikát befogadó nyelv pedig az átvevő/kölcsönző nyelv (*recipient/borrowing language*). A mi esetünkben forrásnyelv az amerikai angol és átvevő nyelv az Amerikában élő magyarok és finnek nyelve.

2.2. Magánhangzó-harmónia

— — — A magánhangzó-harmónia magánhangzók közötti, egy vagy több tulajdonság szerinti egyezés az egymást követő szótagokban (Matthews 1997: 400), viszonylag ritka nyelvi jelenségnek mondható, a világ nyelveinek mindösszesen tizenkét százalékában fordul elő (Lauerma 1993: 23): bizonyos afrikai nyelvekben, Eurázsia uráli és altáji nyelveiben és az Indiából Tibeten keresztül Szibéria legkeletibb részéig húzódó övezetben beszélt nyelvekben, valamint Észak-Amerika indián nyelveiben. Bár a magánhangzó-harmónia terminus igen gyakran előfordul a különböző magánhangzórendszerek leírásakor, az, hogy a szerzők mit értenek magánhangzó-harmónián, nagy változatosságot mutat. Pekka Sammallahti szerint (1980: 3) „a nyelvészek hajlamosak egyszerűen magánhangzó-harmóniának nevezni majdnem minden olyan rendszeres korlátozást, amely a magánhangzók előfordulására vonatkozik, legalábbis akkor, amikor egy magánhangzó kizár egy másikat, vagy amikor a magánhangzó-paradigma egy része zár ki egy másikat”⁴.

A szakirodalomban fellelhető meghatározások – amint az Lauerma áttekintéséből kitűnik (1993: 7–28) – egy része egyes nyelvekre, legfeljebb nyelvcsaládokra vonatkozik, I. Hakulinen és Ojanen definíciója (1970: 220), egy másik részére pedig az jellemző, hogy több vagy kevesebb jellemvonás felsorakoztatásával próbál meg egy mindenre kiterjedő definíciót létrehozni: jelenségek csoportjaként értelmezi a magánhangzó-harmóniát. Erre példa Aoki (1968: 142–3) hármas, Ultan (1973: 39–40) ötös, és Clements (1976: 112) szintén ötös kritériumrendszere.

Léteznek továbbá olyan definíciók, melyek tágan, függőségi vagy asszimilációs jelenségeként értelmezik a magánhangzó-harmóniát, mint Comrie (1988: 452) és Collinder (1960: 208).

A többi nézettel szemben Wiik (1988:12–16) fontosnak látja hangsúlyozni, hogy egy egyetemes meghatározás létrehozása előtt arra kell törekedni, hogy minél több nyelv magánhangzó-harmóniáját leírjuk, és csak ez után egyesítsük ezeket a nyelvspecifikus meghatározásokat univerzális definícióvá. Egy ilyen definíciónak meg kell tudnia különböztetni a harmóniát más hangjelenségektől, és a világ nyelveiben előforduló összes típust le kell tudnia írni. Wiik 1985-ben bemutatott kritériumrendszere tulajdonképpen feltételek sorozata, amelyekből minél többet tölt be egy jelenség, annál inkább magánhangzó-harmóniának tekinthető. A magánhangzó-harmónia (1) asszimiláció, amely (2) magánhangzók közti és (3) részleges (tehát nem mindig teljes) (4) távhasonulás (nem csak közeli), amely (5) a magánhangzók természetes osztályait érinti és (6) a jelöltségi viszonyok szempontjából szekunderizáló (Lauerma 1993: 15).

Dolgozatomban magánhangzó-harmónia definíciónak ezt a rendszert fogadom el rugalmas és kimerítő volta miatt, a magyar és finn magánhangzó-harmóniát tekintve

⁴ „Linguists tend to call almost all systemic restrictions for the occurrence of vowels simply vowel harmony, at least when one vowel phoneme excludes another or when one part of the vowel phoneme paradigm excludes another.”

pedig a Kiefer-szerkesztette Strukturális magyar nyelvtan második kötetében leírtakból, és a Karlsson (1982)-ben közleltből indulok ki, melyekről részletesen I. a 4.1. és 5.1. pontokat.

3. Módszertan, adatforrások, adatok

Dolgozatom módszerét az amerikai magyarok és finnek magyar, illetve finn nyelvváltozatába az amerikai angolból kölcsönzött szavak vizsgálata adja, hiszen azáltal, hogy megvizsgáljuk a kölcsönszavakhoz csatolt toldalékok minőségét és viselkedését, képet kaphatunk arról, hogy jelenleg milyen magánhangzó-harmónia szabályok működnek a nyelvben (Kontra – O. Ringen, 1986: 1). É. Kiss Katalin szerint a „termékenységgel vizsgálatánál nem a létező szavak a döntőek, hanem az új képzések lehetősége” (É. Kiss et al. 1999: 222). A nyelvi érintkezésből adódóan a két vizsgált nyelvváltozatban nagy az új képzési lehetőségek száma.

Az adatokat elsődlegesen két nyomtatott forrásból gyűjtöttem. Az egyik Vázsonyi Endre 1995-ben megjelent *Túl a Kecegárdán* című amerikai magyar szótára, a másik pedig Pertti Virtaranta 1992-es amerikai finn szótára, az *Amerikansuomen sanakirja*. Mindkettő az adott nyelvnek az amerikai angollal kontaktushelyzetben élő változatát dolgozza föl. A két szótár azért alkalmas adatforrásnak, mert élőnyelvi adatokra támaszkodik, azaz olyan címszavakat és példamondatokat tartalmaz, amelyek interjúalanyokkal készített beszélgetések során hangzottak el. Vázsonyi adatai nyolcvanöt adatközlőtől, Virtarantáé pedig körülbelül ötszáztól származnak. A beszélt nyelven kívül Virtaranta szótára amerikai finn újságokból, albumokból és évkönyvekből is tartalmaz adatokat.

Az, hogy adatforrásként szótárak szolgálnak, két fontos következményt von maga után. Először is, így az adatközlők nyelvváltozatának csak töredékét lehet megvizsgálni, mert a szótárak csak részleteiben tartalmazzák az interjúk nyelvi anyagait. Másodszor az interjúk, természetükből fakadóan, csak kiszámíthatatlan számú formában és véletlenszerűen tartalmazzák a vizsgálni kívánt adatokat. Éppen ezért az 'amerikai magyar' és 'amerikai finn' megnevezések alatt dolgozatomban az interjúalanyok nyelvváltozatainak azt a részét értem, amelyek megtalálhatóak a szótárban.

Az alkalmazott vizsgálati módszer a következő volt. A szótárak azon szavait (szócikkek és példamondatok szavait), melyekben nem működnek a standard magyar és finn magánhangzó-harmónia szabályok, kigyűjtöttem, majd részletes elemzés alá vettem a szótövön belüli és a szuffixális diszharmónia szerint, lévén a szótó és a toldalékok a magánhangzó-harmónia működési tartományai.

Az amerikai magyar és az óhazai változat összevetésére kérdőívet szerkesztettem (I. Függelék), amelyet ötven, a Szegedi Tudományegyetemen tanuló egyetemi hallgatóval tölttettem ki. A célból, hogy az anyanyelvi finn beszélők által Finnországban beszélt nyelvváltozatot meg tudjam vizsgálni, Mäkelä 1997-es *Stadin snadi slangisanakirja (A Pocket Dictionary of Helsinki Slang)* szótárából gyűjtöttem adatokat, amely ezeröt száz szócikket ölel fel. Bár erről a forrásról nem derül ki, hogy összeállítója milyen módszerrel gyűjtötte hozzá a korpuszt, annyi bizonyos, hogy több évtizede folyamatosan használatban lévő szlengszavakat tartalmaz. Azért esett a helsinki szlengre a választásom, mert ez az a finnországi nyelvváltozat, amely valószínűleg a legtöbb kölcsönszót tartalmazza, elsősorban a svéd, az angol és az orosz

nyelvből (Nuolijärvi 1997: 136–40). 'Helsinki szlengen' a Mäkelä szótárában található szócikkeket és példamondatokat értem dolgozatomban.

4. A magánhangzó-harmónia az amerikai magyarban

4.1. A standard magyar magánhangzó-harmónia jellemzői⁵

A magyar magánhangzó-rendszer tizennégy darab, hét hosszú és hét rövid magánhangzóból áll, amelyeket az 1. táblázatban foglaltam össze a magyar helyesírásnak megfelelő jelöléssel. Dolgozatomban végig ezzel a jelöléssel utalok a magánhangzókra.

	Harmonikus magánhangzók				Semleges magánhangzók			
	Előlképzett		Hátulképzett		Előlképzett		Hátulképzett	
	Rövid	Hosszú	Rövid	Hosszú	Rövid	Hosszú	Rövid	Hosszú
Zárt/Felső	ü	ű	u	ú	i	í	-	-
Félig zárt/Középső	ö	ő	o	ó	-	é	-	-
Nyílt/Alsó	e	-	a	á	-	-	-	-

1. táblázat. A magyar magánhangzók Vago (1980:2) alapján

A magyar magánhangzó-harmónia a szótó-kományozta típusba tartozik, és balról jobbra terjed. A magánhangzók két csoportra bonthatók: harmonikusra és semlegesre. Elöl- és hátulképzett harmonikus magánhangzók nem fordulnak elő együtt nem-összetett szavakban, például a *város* szó csak hátulképzett, az *üstökös* szó pedig csak előlképzett magánhangzókat tartalmaz. Mégis, a kölcsönszavak gyakran áthágják ezt a megkötést, és így egyszerre tartalmaznak elöl- és hátulképzett magánhangzókat, mint például a *sofőr* és a *nüansz* szavak. A semleges magánhangzók szabadon állhatnak mind elöl- és hátulképzett magánhangzóval, l. a *tányér* és *pipa* szavakat. Néhány esettől eltekintve (például *-ni* és *-izmus*), a magyar nyelv toldalékainak elöl- és hátulképzett magánhangzós allomorfiája is van, amelyekben a következő magánhangzók váltakoznak:[ú-ű], [u-ű], [ó-ő], [á-é], [a-e] és [o-ö-e]. Vago szerint (idézi Fenyvesi 1995) három szabály irányítja a magyar magánhangzó-váltakozást:

⁵ Dolgozatomban ez a része É. Kiss et al. 1998; Fenyvesi 1995; Nádasdy–Siptár (1994) és Vago (1980) munkáira épül.

$$1) \text{ Kerek ségi harmónia} \quad \begin{bmatrix} +\text{szill} \\ -\text{hátsó} \\ -\text{felső} \\ -\text{alsó} \\ -\text{hosszú} \end{bmatrix} \rightarrow [-\text{kerek}] / \begin{bmatrix} +\text{szill} \\ -\text{kerek} \end{bmatrix} \text{ Co } _-$$

$$(2) \text{ Jelölt harmónia} \quad [+szill] \rightarrow [+hátsó] / \begin{bmatrix} +\text{szill} \\ +\text{hátsó} \end{bmatrix} \text{ Co } _- \left(\begin{bmatrix} +\text{szill} \\ -\text{hátsó} \\ -\text{kerek} \end{bmatrix} \text{ Co } \right) _-$$

$$(3) \text{ Jelöletlen harmónia:} \quad [+szill] \rightarrow [\alpha\text{hátsó}] / \begin{bmatrix} +\text{szill} \\ \alpha\text{hátsó} \end{bmatrix} \text{ Co } _-$$

Az (1) szabály megjósolja a [-hátsó] végződés kerek ségi harmóniáját abban a kevés számú esetben, amikor a szuffixumnak három allomorfja van, mint pl. az allatíviszi esetben: *-hoz/-hez/-höz*. A (2) szabály leírja, hogy az olyan vegyes tövek után, amelyek utolsó magánhangzója semleges (pl. *tányér*), hátsó magánhangzót tartalmazó toldalék álljon. Néhány tö (pl. *József*) egyáltalán nem hozza működésbe a szabályt, míg az ingadozó tövek fakultatív jelleggel kondicionálják: a hátsó magánhangzót tartalmazó változatokat képezzük így (pl. *Ágnes*). A (3) szabály biztosítja, hogy az összes többi tö harmonikus toldalékot kapjon, valamint hogy az absztrakt, hangtörténetileg veláris töveket (pl. *híd*) hátulképzett magánhangzó kövesse a szuffixumban. Leírja továbbá azokat a vegyes töveket, amelyek utolsó magánhangzója nemsemleges (pl. *bika*), és az ingadozó tövek elülső magánhangzós változatait.

Az összetett szavak utáni toldalékok magánhangzói az utolsó szótagbeli magánhangzó minőségétől függenek, például *könyvtár-nál*, tehát ha az utolsó szótag magánhangzója hátulképzett, úgy a toldalék-magánhangzó is az lesz, ha pedig elölképzett magánhangzót tartalmaz a szótag, a toldalék-magánhangzó is elölképzett lesz.

Az [e] hovatarozása vitatott, forrásaim ellentmondanak e tekintetben. Nádasdy–Siptár (1994) szerint semleges magánhangzó, míg Kontra–O. Ringen (1986) úgy véli, hogy az [e] elülső harmonikus. Dolgozatomban kiindulásképpen semleges magánhangzónak tekintem az [i]-t, [í]-t, [é]-t, és az ingadozó [e]-t is, azonban adatokat hozok fel amellet, hogy az [e] az amerikai magyarban több esetben harmonikus, mint semleges magánhangzó.

4.2. Az idegen eredetű szavak magánhangzó-harmóniája az amerikai és az magyarországi magyarban

Fenyvesi (1995) munkája betekintést nyújt a pennsylvaniai McKeesportban beszélt magyar nyelvváltozatba. A tizenhárom órányi, magnóra rögzített interjú alapultó elemzés fonológiai, morfológiai, szintaktikai és lexikális vonatkozásokat tárgyal, valamint bemutatja a megszólítási rendszert. A morfológiai rész, többek között, a magánhangzó-harmónia jellegzetességeit vizsgálja a diszharmonikusan ragozott és

képzett alakokban. A szerző összehasonlítja a Vázsonyi Endre amerikai magyar szótárában található diszharmonikusan képzett igei címszavakat a standard magyarbeli diszharmonikus derivátumokkal és azt találja, hogy a hátulképzett magánhangzós és a vegyes hangrendű tövek esetében nincs különbség a két nyelvváltozat között. Az előlképzett magánhangzós tövek nagy részét (hathetedét) azonban diszharmonikus, azaz hátsó derivációs toldalék követi az amerikai magyarban. Az ilyen toldalékok aránya a standard magyarban mindössze hat százalék. Fenyvesi azt a következtetést vonja le, hogy tendencia az amerikai magyarban a hátsó magánhangzós igekepzők dominanciája „... az előlképzett magánhangzójú toldalékok rovására, és, a végén, a magánhangzó-harmónia rovására”⁶ (1995:39). Megfelelő számú diszharmonikusan ragozott mckeesporti adat hiányában a ragozott alakokkal kapcsolatban nem volt lehetősége következtetések levonására.

Kontra és O. Ringen (1986) cikke egy felmérés eredményét közli, amely magyarországi magyar anyanyelvű beszélők kölcsönszavak utáni szuffixumait vizsgálta. A cikk egyrésztől hozzászól az [e] mibenlétével kapcsolatos vitához, nevezetesen, hogy elülső harmonikus vagy semleges magánhangzónak tekinthető-e. A kérdőívek eredményei szerint a standard magyar anyanyelvi beszélők az [e]-t inkább harmonikus, mint semleges magánhangzóként kezelik. Másrésztől a cikk kiemeli, hogy a hangsúly fontos a magánhangzó-harmóniában, mert az adatokból úgy tűnik, hogy a hangsúlyos, tehát az első magánhangzó minősége hatással van a toldalék-magánhangzó minőségére. Azon szavak esetében, amelyekben hátulképzett magánhangzót semleges követ, és a szóhangsúly egy megelőző semleges magánhangzóra esik (pl. *hidrogén, szingaléz, hieroglif*), az adatközlők előlképzett magánhangzós toldalékot alkalmaztak, viszont hátulképzettet, amennyiben a hátsó magánhangzó a hangsúlyos (pl. *aktív, profit, ankét*).

Egy későbbi kutatásban Kontra, O. Ringen és Stemberger (1989) megvizsgálják a kölcsönszavak fonológiai és morfológiai kontextusát, és arra a megállapításra jutnak, hogy a mondatbeli környezet befolyásolhatja a toldalék-magánhangzó megválasztását. Palatális kontextus után (pl. az *ezzel* szó után) nagyobb valószínűséggel használnak palatális magánhangzót az alanyok a követő szuffixumban (pl. *ezzel a férfivel*), a megelőző veláris kontextus pedig annak az esélyét növeli, hogy a következő magánhangzó palatális lesz (pl. *abban a slágerban*).

4.3. Diszharmonikus tövek és toldalékok az amerikai magyarban

Diszharmonikus tövek, ragozott és képzett alakok különböző mértékben fordulnak elő Vázsonyi interjúalanyainak mondataiban. A magánhangzó-harmónia szabályaitól a képzők esetében tértek el a legnagyobb számban, míg a legkevesebb áthágás a szótövekben fordult elő. Dolgozatomnak most következő részében ezeket a példákat mutatom be.

Mindösszesen egy diszharmonikus tövet találunk Vázsonyi szótárában, a *bradör* (<*brother*) 'férfitestvér'⁷ szót, ami a harmonikusan ragozott *bradör-je*

⁶ „(...) at the expense of front-vowel suffixes, and, in the end, at the expense of Vowel Harmony.”

⁷ A kölcsönszavak forrását zárójelben adom meg. A magyar megfelelőket Vázsonyi szótárából vettem.

'fiútestvér-3SgPx' alakban jelenik meg. Ebben az esetben tehát a szótó utolsó magánhangzója döntötte el a toldalék-magánhangzó megválasztását.

Nyolc darab olyan szó van adataim sorában, amelyek diszharmonikus ragot kapnak: *butlég-ot* (<*bootleg*) 'szeszisital-csempészés-ACC', *diferenc-ot* (<*difference*) 'különbség-ACC', *dizejn-ja* (<*design*) 'rajz, minta-3SgPx', *dzsél-ból* (<*jail*) 'börtön-ELAT', *famili-ról* (<*family*) 'család-ABL', *szoftdrink-ot* (<*softdrink*) 'alkoholmentes üdítő-ACC' és *sztrejk-ra* (<*strike*) 'sztrájk-SUBL'. A fenti példák három különböző módon térnek el a standard magyar magánhangzó-harmóniát irányító szabályoktól. A *diferenc*, *dizejn*, *dzsél* és *sztrejk* szavak tövei előképzett magánhangzókat tartalmaznak, és következésképp elülső magánhangzós toldalékot kellene, hogy kapjanak. E helyett mindegyiket hátulképzett magánhangzós rag követi.

A *famili* szó toldalékjában hátsó magánhangzó állna a standard magyarországi magyarban, mert tövében hátulképzett és semleges magánhangzók vannak, mégis, a ragozott alak *famili-ról* és nem *famili-ról*.

A magánhangzó-harmónia szabályok értelmében az összetett szavak toldalékjait az utolsó szótagbeli magánhangzóval egyeztetjük a standard magyarban. Nem így működik a szabály a *szoftdrink-ot* (*softdrink*) 'alkoholmentes üdítő-ACC' és a *butlég-ot* (<*bootleg*) 'szeszisital-csempészés-ACC' szóösszetételek esetében, mert nem az utolsó tömagánhangzók, az [i] és [é] irányítják a toldalék-magánhangzó megválasztását, hanem az utolsó harmonikus magánhangzó, tehát az [o] és az [u]. Ezt a jelenséget két módon magyarázhatjuk: az adatközlők vagy nem tudták, hogy a kérdéses szavak összetett szavak és egyszerű szavakként értelmezték és ragozták is őket, vagy pedig tudták, de valami oknál fogva nem alkalmazták az oda vonatkozó harmóniaszabályt. A *prohibisn-nek* (<*prohibition*) 'szeszitilalom-DAT' szóról ennek az ellenkezője mondható el: az adatközlő valószínűleg összetett szóként értelmezte a prefixumos szót, és eszerint a toldalékmagánhangzót a *-hibisn-* részben található magánhangzókhoz illesztette.

Mínekután az [e] különös módon viselkedik a magyarországi magyar nyelvváltozatban, érdemesnek találtam megnézni, hogy mi jellemző rá az amerikai magyarban. Megvizsgáltam azokat a szavakat, amelyek egy vagy több hátulképzett magánhangzót és [e]-t tartalmaznak, mert a standard magyarban ezek a szavak mutatnak ingadozást előképzettség tekintetében (É. Kiss et al. 1999: 307). Harminc ilyen szó fordul elő ragozott formában az adatok között, ezeket a második táblázatban sorolom föl a toldalékokkal együtt. Bár néhány szó több mint egy ragozott formában fordul elő a szótárban, csak egyet tettem a táblázatba, kivéve akkor, ha eltérés van a toldalék-magánhangzók előképzettségében. Huszonhat esetben járult elülső magánhangzós toldalék a tövekhez, hátsó magánhangzós pedig tizennégy esetben, azaz az esetek többségében a beszélők harmonikusnak tekintették a többeli [e]-t és nem semlegesnek. Mégis, ilyen kevés számú adatból nem lehet határozott következtetéseket levonni a [e] helyzetéről az amerikai magyarban, mert nem minden hátsó magánhangzót és [e]-t tartalmazó szó van ragozva az adatok közt és az adatforrás szótár.

<i>adrez-em</i>	'cim-1SGPx' (<i><address</i>)	<i>buléc-ré</i>	'golyó-SUBL' (<i><bullets</i>)	<i>hacsék-kül</i>	'balta-INSTR' (<i><hatchet</i>)
<i>aftizer-ok</i>	'rendőr-PL' (<i><officer</i>)	<i>buléger-ok</i>	'szeszesitalcsem pész-PL' (<i><bootlegger</i>)	<i>hacsész-szel</i>	'hamu-INSTR' (<i><ashes</i>)
<i>ágent-hez</i>	'ügynök-ALL' (<i><agent</i>)	<i>buléger-ek-et</i>	'szeszesitalcsempé sz-PL-ACC' (<i><bootlegger</i>)	<i>hádetek-et</i>	'szívroham-ACC' (<i><heart attack</i>)
<i>ánderver-ben</i>	'alsónemű- INESS' (<i><underwear</i>)	<i>dabel-já-ba</i>	'kettős, iker- 3SGPx-ILL' (<i><double</i>)	<i>insurenc-et</i>	'biztosítás-ACC' (<i><insurance</i>)
<i>apartmen-ben</i>	'lakás-INESS' (<i><apartment</i>)	<i>dájet-on</i>	'diéta, betegoszt- SUPERESS' (<i><diet</i>)	<i>insurenc-cal</i>	'biztosítás-INSTR' (<i><insurance</i>)
<i>böket-be</i>	'vödör-ILL' (<i><bucket</i>)	<i>dozent-et</i>	'tucat-ACC' (<i><dozen</i>)	<i>kabet-ban</i>	'szekrény- INESS' (<i><cupboard</i>)
<i>bakét-ot</i>	'csomag-ACC' (<i><packet</i>)	<i>dózent-ot</i>	'tucat-ACC' (<i><dozen</i>)	<i>koller-je</i>	'szín-3SGPx' (<i><color</i>)
<i>bámpér-jük</i>	'ütköző-3SGPx' (<i><bumper</i>)	<i>fajesz-ek-re</i>	'kohó-PL-SUBL' (<i><blast-furnace</i>)	<i>lajszenc-e</i>	'engedély-3SGPx' (<i><licence</i>)
<i>bartender-je</i>	'csapós-3SGPx' (<i><bartender</i>)	<i>foriner-ok</i>	'jövvény-PL' (<i><foreigner</i>)	<i>lámberes-nél</i>	'fakereskedő- ADESS' (<i><lumber-dealer</i>)
<i>bleszfanesz-en</i>	'olvaszókemence- SUPERESS' (<i><blast furnace</i>)	<i>gádnér (-os)</i>	'kertész' (<i><gardener</i>)	<i>raszen-nak</i>	'orosz-DAT' (<i><Russian</i>)
<i>bráder-já-hoz</i>	'férfitestvér- 3SGPx-ALL' (<i><brother</i>)	<i>grúszér-os</i>	'fűszerkereskedő' (<i><grocer</i>)	<i>prohibíció-nak</i>	'szesztilalom- GEN' (<i><prohibition</i>)
<i>brádör-je</i>	'férfitestvér- 3SGPx' (<i><brother</i>)	<i>grószéri-ben</i>	'fűszerüzlet-INESS' (<i><grocery store</i>)		

2. táblázat. A hátsó magánhangzót és [e] -t tartalmazó szavak Vázsonyi (1995)-ben

A legtöbb képzőnek van elől- és hatulképzett magánhangzós allomorfja a standard magyarban, a diszharmonikus ragokhoz képest azonban igen nagy azoknak az amerikai angolból az amerikai magyarba átvett töveknek a száma, amelyek diszharmonikus képzőt kapnak. Vázsonyi szótára ötvenhat diszharmonikusan képzett szót tartalmaz, amelyeket a 3. táblázatban mutatok be.

A prefixumok nem tartoznak a magánhangzó-harmónia tartományába (Nádasdy–Siptár 1994: 92), ezért az igekötős igékkel nem foglalkoztam külön, kivéve, ha nem fordulnak elő igekötő nélküli változatban. Ezért a *csekkol* (*<check up*) 'kivizsgál' és *becsekkol* (*<check in*) 'bejelentkezik'; a *diggol* (*<dig*) 'ás' és *bediggol* (*<dig*) 'beás'; *kvittol* (*<quit*) 'otthagy, abbahagy' és *megkvittol* (*<quit*) 'abbahagy' és *misszol* (*<miss*) 'hiányol valakit' és *elmisszol* (*<miss*) 'elmulaszt valamit' változatokat egynek vettem. Csak igekötővel fordulnak elő a *felpikkol* (*<pick up*) 'felvesz' és *felrészol* (*<raise*) 'felnevel' igék. A képző magánhangzójának megválasztásának ingadozást mutató töveket, mint a 'rendszeres légyottja van valakivel' jelentésű tő *détel* és *détol* (*<date*) alakú származékait értelemszerűen két külön adatként kezeltem, mert a toldalékokra hat a magánhangzó-harmónia. A több, mint egy képzett alakkal rendelkező töveket egy adatnak számoltam, ha a toldalék nem mutat ingadozást, lásd *csencsol*, *cséncsol* és *cséndzsol* (*<change*) 'pénzt vált'. A *bittol* azért szerepel kétszer a táblázatban, mert mind a 'licitál' jelentésű *bid*, mind az 'üt' jelentésű *beat* igét ebben a formában kölcsönözték az amerikai magyarok az angolból.

<i>báderez</i> , -el, -oz	'zavar' (<bother)	<i>diferál</i>	'különbözik' (<differ)	<i>fidol</i> , -el	'táplál' (<feed)	<i>meridol</i>	'házasságot köt' (<get married)
<i>batelez</i>	'palackoz' (<bottle)	<i>diggol</i>	'ás' (<dig)	<i>fikszol</i>	'megjavít' (<fix)		'összekever' (<mix)
<i>bekkol</i>	'hátrál' (<back up)	<i>dilöl</i>	'üzleti kapcsolatban van valakivel' (<deal)	<i>filol</i>	'érez' (<feel)	<i>mikszol</i>	'hiányol valakit' (<miss)
<i>belivol</i>	'hisz' (<believe)	<i>diszkriminétol</i>	'különb-séget tesz a színesek és fehérek között' (<discriminate)	<i>fitöl</i>	'illik vkire' (<fit)	<i>misszol</i>	'piknikezik' (<picnic)
<i>bettol</i>	'fogad' (<bet)			<i>gesszol</i>	'találgat' (<guess)	<i>pikniköl</i>	'autózik' (<ride)
<i>bidol</i>	'épít' (<build)			<i>hendelöl</i>	'bánik valamivel' (<handle)	<i>rejdol</i> , <i>rajdol</i> , <i>rájderoz</i>	
<i>bittol</i>	'licitál' (<bid)			<i>hepenol</i>	'történik' (<happen)	<i>rentol</i>	'bérbe ad' (<rent)
<i>bittol</i>	'üt' (<beat)	<i>dóbelez</i> , -ol, -oz	'megdupláz' (<double)	<i>hörtöl</i>	'sebez' (<hurt)	<i>reperál</i>	'javít' (<repair)
<i>blémol</i>	'hibáztat' (<blame)	<i>egzisztál</i>	'létezik' (<exist)	<i>inspektöl</i>	'megtekint' (<inspect)	<i>reszpektol</i>	'tisztel' (<respect)
<i>börnol</i>	'éget' (<burn)	<i>eksenol</i>	'árverez' (<auction)	<i>inszenzol</i> , -ez	'biztosít' (<insur- rance)	<i>resziol</i>	'letartóztat' (<arrest)
<i>csekkol</i>	'kipipál' (<check)	<i>ekszpektol</i> , -ál	'vár' (<expect)	<i>inszelédol</i>	'szigetel' (<insulate)	<i>sévol</i>	'borotválkozik' (<shave)
<i>csencsol</i>	'pénzt vált' (<change)	<i>enszerol</i>	'felel' (<answer)	<i>keccsol</i>	'megfog' (<catch)	<i>szpelöl</i>	'betűz' (<spell)
<i>csitol</i>	'csal' (<cheat)	<i>enterténöl</i>	'műsorral szórakoztat' (<entertain)	<i>kempol</i>	'táborozik' (<camp)	<i>szpendöl</i>	'költ' (<spend)
<i>dempol</i>	'rakodik' (<dump)	<i>felpikkol</i>	'felvesz' (<pick up)	<i>klínol</i> , -ül	'tisztít' (<clean)	<i>szpreol</i>	'permetez' (<spray)
<i>dencol</i>	'táncol' (<dance)	<i>felrezöl</i>	'felnevel' (<raise)	<i>kvittol</i>	'otthagyl' (<quit)		
<i>détol</i> , -el	'rendszeresen légyottja van valakivel' (<date)						

3. táblázat. Diszharmonikus igék Vázsonyi (1995)-ben

A *báderez-báderel-báderoz* (<bother) 'zavar'; *dóbelez-dóbelöl-dóbeloz* (<double) 'megdupláz' és a *rajdol-rájderoz* (<ride) 'autózik' igék kivételével a 3. táblázat igéinek tövében az [ö, e, é, i, í] magánhangzók fordulnak elő. Még pontosabban, az [ö] csak két esetben fordul elő: *börnol* (<burn) 'éget' és *hörtöl* (<hurt) 'sebez', tehát elmondható, hogy a magánhangzó-harmónia leginkább a semleges magánhangzós tövek után nem működik – hátsó magánhangzó áll a képzőben a standard előlépzett helyett, pl. *fitöl* (<fit) 'illik vkire'.

Három olyan eset van, amikor a kerekégi harmóniát nem alkalmazták a beszélők: a *börn-* és *hört-* tövek után hátsó [o]-t ejtettek az interjúalanyok az elülső /ö/ helyett, ami a *börn-ol* és *hört-ol* diszharmonikus alakokat eredményezte. Egy másik alkalommal ennek pontosan a fordítottja következett be: olyankor lett alkalmazva a szabály, amikor a standard magyarban nem lett volna, l. *piknik-öl* (<picnic) 'piknikezik': a -*VI* (ahol V = bármilyen magánhangzó) denominális verbumképző -*öl* alakja jelenik meg, holott ez nem indokolt, mert a tömagánhangzó [-kerek]. Elképzelhető azonban, hogy ez a standard magyartól való eltérés nem a

kontaktushelyzetből következik, hanem az adatközlő anyanyelvjárásának standardtól eltérő szabályaiból adódik.

Néhány tövet váltakozó alakú toldalék követ az adatközlők nyelvváltozatában, amelyeket a magánhangzó- és a mássalhangzó-váltakozás szempontjából vizsgáltam meg. A magánhangzó-váltakozásnak két típusát figyeltem meg az adatok közt. Egyrészt az előlképzett [e]- és a hátulképzett-[o]-váltakozik, mint a *báderez-báderel-báderoz* (<*bother*) 'zavar'; *dóbelez-dóbelol-dóbeloz* (<*double*) 'megdupláz'; valamint az *insurenszol-insurenszez* (<*insurance*) 'biztosít' esetében. Ezekben az igékben az a közös, hogy a töben az utolsó két szótag egy hátsó magánhangzót és [e]-t tartalmaz. Az ingadozást lehet ennek az attribútumnak tulajdonítani, mert ugyanilyen ingadozás figyelhető meg a standard magyarban is a hátulképzett magánhangzót és [e]-t tartalmazó kölcsönszavak esetében, pl. *Ágnes* és *dzsungel*. A magánhangzó-váltakozás másik típusában nem az elől- és hátulképzett magánhangzók váltakoznak, hanem a hátsó [o, u, á]. Az *ekszept*- (<*expect*) 'vár' tövet az *-ol* és az *-ál* követi, a *klin-* (*clean*) 'tisztít' tövet pedig az *-ol* és az *-ul*. Nincs olyan eset az adatok közt, amikor mind a három magánhangzó váltakozna.

A hátulképzett diszharmonikus képzőkben a középső nyelvvállású [o] fordul elő a legnagyobb számban. A második leggyakoribb hátsó magánhangzó az [á], amely három példában egyedül, másik magánhangzó-alternáns nélkül szerepel: *diferál* (<*differ*) 'különbözik', *egzisztál* (<*exist*) 'létezik' és *reperál* (<*repair*) 'javít'.

Bizonyos esetekben nemcsak a magánhangzók váltakoznak, hanem a mássalhangzók is, mégpedig az [l] és a [z]. A *-Vz* kizárólag alternáns *-VI* párjával tűnik föl a címszavakban, viszont a csak egyfajta képzővel ellátott igéknél kivétel nélkül a *-VI* jelenik meg. Másképp fogalmazva, a legtöbb igét a *-VI*-képzővel alkották, és a *-Vz* képző csak kevés esetben fordul elő, ami azt implikálja, hogy az amerikai magyar nyelvváltozatban a *-VI* képző gyakoribb, mint a *-Vz*. Nem biztos azonban, hogy produktívabb is, mert a „termékenység és a gyakoriság nem feltétlenül függ össze” (É. Kiss et al. 1999: 222), bár úgy tűnik, az amerikai magyarban kevésbé van dolgunk „két egymással versengő denominális igeképzővel” (uo.), mint a magyarországi magyarban.

4.4. Igeképzők a magyarországi magyarban

Annak érdekében, hogy össze tudjam hasonlítani azt, hogy miként alkalmazzák, illetve nem alkalmazzák az amerikai és a magyarországi magyarok a magánhangzó-harmónia szabályait a kölcsönszavak esetében, magyarországi magyar beszélők nyelvváltozatát is meg kellett vizsgálnom. Összeállítottam egy kérdőívet (l. Függelék), amelyet ötven kísérleti személlyel tölttettem ki, a Szegedi Tudományegyetem huszonöt férfi és huszonöt női hallgatójával. A vételezett minta nem reprezentatív, az alanyokat részben személyes ismeretség alapján, részben pedig random módszerrel választottam ki. Adatközlőim tizennyolc-huszonnyolc évesek, harminckilencen a Bölcsészettudományi Karon, heten a Természettudományi Karon és hárman a Gazdaságtudományi Karon tanulnak, valamint egy valaki mind a Bölcsész-, mind a Természettudományi Kar hallgatója. Az ötven informáns közül huszonnyolcan angol vagy amerikanisztika szakosak.

A kérdőív tíz darab, egy-egy üres helyet tartalmazó mondatból áll. A feladat az volt, hogy egy-egy zárójelben megadott igető megfelelő képzett alakját írják be az üres helyre. Az adatközlőknek azt az utasítást adtam, hogy minden olyan alakot írjanak be, amelyet lehetségesnek vélnek, és kértem, hogy több lehetőség esetén jelöljék meg a természetességi sorrendet. A beillesztendő szavak részben a magyarba már beilleszkedett kölcsönszavak (*becsekk-*, *beszkenn-*, *csekk-* és *kislissz-*) voltak, részben pedig hipotetikus, illetve potenciális angol eredetű kölcsönszavak (*drink-*, *finis-* és *mix-*⁸) és egy, nagy valószínűséggel nem széles körben ismert számítástechnikai szakszó, a *ping-* 'IP-címre üzenetet küld'. Három különböző magánhangzó-mintázatú szavakat vizsgáltam: (1) az [e]-t tartalmazók, tehát *becsekk-*, *beszkenn-* és *csekk-*; (2) az [i]-t tartalmazók: *drink-*, *finis-*, *kislissz-*, *mix-* és *ping-*; (3) az [e]-t és [i]-t tartalmazók: *denszing-* és *lemissz-*. Azért vizsgáltam az elülső és/vagy semleges magánhangzós tövű szavakat, mert az ilyen szavak esetében tűnik úgy, hogy nem működik a magánhangzó-harmónia az amerikai magyarban. A *csekk-* mind *csekkel* és *csekkol* formában előfordul a beszélt magyar nyelvben. A kérdőívben kétszer szerepel a *csekk-*, egyszer 'bejelentkezik', egyszer pedig 'ellenőriz' jelentésben, azért, hogy kiderítsem, van-e esetleg a két különböző képzőnek valamilyen jelentésmegkülönböztető szerepe. A *drink-*, *finis-*, *mix-* és *ping-* tövek azért lettek tesztszavak, mert „a kölcsönszavakat követő szuffixumok harmonikus viselkedése az általános vélekedés szerint azt jelzi, hogy jelenleg mely magánhangzó-harmónia szabályok produktívak a nyelvben” (Kontra–O. Ringen 1986:1)”⁹ A kérdőívvel az volt a célom, hogy megtudjam, informánsaim elől- vagy hátulképzett toldalék-magánhangót illesztenek-e az előlképzett, kerekítetlen magánhangzós tövekhez, és hogy kiderítsem, mely igeképzőkkel képeznek magyar igéket a kölcsönszavakból.

A kérdőív eredményeit a 4. és 5. táblázatban foglaltam össze (5. táblázatot l. Függelék). A 4. táblázat közli a képzetlen igetővekhez ragasztott toldalék-magánhangzók megoszlását. A 'Ø' azt jelenti, hogy a képző nem tartalmazott magánhangzót; az 'N' nőt, az 'F' férfit, a 'Σ' pedig összes elemet jelent a táblázatban.

⁸ Itt elkövettem azt a módszertani hibát, hogy csak a kérdőív összeállítás után néztem meg Országh László 1977-es monográfiáját, amelyből kiderül, hogy a *finisel* már 1971-ben, a *mix-* pedig már 1938–39-ben előfordult a magyarban.

⁹ „...the harmonic behavior of suffixes following loanwords is generally taken to be an indication of what Vowel Harmony rules are currently productive in the language.”

A KÉPZENDŐ TÖVEK	A KÉPZŐK MAGÁNHANGZÓI										Σ
	[o]		[á]		[a]		[e]		Ø		
	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N	
1. becsekk	9	12					19	18			58
2. mix-							25	26			51
3. ping-	2		(1) ¹⁰				23	25			50
4. kislissz-	18	20	1		5	3	2	3			52
5. besz kenn-							25	25			50
6. drink-	1	2					24	24	1		52
7. denszing-							27	28	1		57
8. finis-							25	26			51
9. lem issz-							23	22	1		50
10. csekk-	6	6					21	21			54
Összesen	38	43	1		5	3	214	218	3		525

4. táblázat. Az alkalmazott igeképzők magánhangzói

A *ping-* igetőből például összesen ötvenszer képeztek igék, negyvennyolcszor [e] volt a toldalék-magánhangzó, kétszer [o] és egyszer [á]. A táblázatból kiderül, hogy adatközlőim többsége az előlképzett [e]-t preferálja a hátulképzett [o], [á] és [a] magánhangzókhoz képest az előlképzett magánhangzót tartalmazó igetövek után, a magánhangzó-harmónia szabályai szerint. Azonban ez mégsem kizárólagosan történik így.

Három olyan szó van a kérdőívben, amelyek után a hátsó magánhangzók használata népszerűbbnek tűnik az elülsőekénél. A *becsekk-*, *csekk-* és *kislissz-* tövekről van szó. A *becsekk-* ötvennyolc esetből huszonegyszer kapott [o] toldalék-magánhangzót, a *csekk-* pedig ötvennégy előfordulásából tizenkétszer, tehát a három ige közül csak a *kislissz-* esetében igaz az, hogy az adatközlők túlnyomó része a hátulképzett [o]-t részesítette előnyben – ötvenkét esetből harmincnegyszer (*kislisszol*), szemben az [e]-vel (*kislisszel*), amit csak öten használtak. Azért is érdekes ez az ige, mert két másik hátsó magánhangzó, az [á] és az [a] is előfordul az igeképzőben, ami egyetlen másik kísérleti szóról sem mondható el. A *kislissz-*-et összesen negyvenhétyszer képezték hátsó toldalék-magánhangzóval és csak ötször előlképzettel. A három [o]-s képzőjű igetőben egyébként az a közös, hogy a tesztszavak közül ezek vannak jelen a magyar nyelvben a legrégebben, a *kislissz-* a rangidős (vö. TESz.). Felmerül a kérdés, hogy vajon a semleges magánhangzókat tartalmazó kölcsönszók kora összefüggésben van-e azzal, hogy milyen mértékben kapnak hátsó toldalék-magánhangzót. Szinte tálcán kínálja magát a következtetés, hogy minél régebbi a semleges magánhangzókat tartalmazó kölcsönszó, annál inkább valószínűsíthető az elülső toldalék-magánhangzók használata, azonban úgy gondolom, hogy a meglévő kisszámú, nem reprezentív adatból

¹⁰ Egyik alanyom a *pingál* alakot írta be, de ezt nem tekinthettem normális adatnak, mert a mellé rajzolt mosoly jelezte, hogy nem gondolta komolyan, amit írt.

merész dolog lenne ilyen következtetést levonni, hanem inkább egy soron következő kutakodás hipotézisének lehetne használni.

A hipotetikus kölcsönszavak csoportjából a *beszkenn-*, *finis-* és *mix-* igék után kivétel nélkül elülső magánhangzót tartalmazó képzőt használtak informánsaim. Ezzel szemben váltakozik az elől- és hátulképzett magánhangzók használata a *ping-* (két esetben [o]), a *drink-* (három darab [o]) és *lemisz-* (négy darab [o]). Egyik tesztszó sem mutat jelentős eltérést a férfiak és a nők között.

A kérdőív másik célja az volt, hogy információhoz jussak azzal kapcsolatban, mely képzők produktívak a Magyarországon élő magyarok körében. A kapott eredményeket az 5. táblázatban foglaltam össze (l. Függelék). Alanyaim a következő képzők segítségével oldották meg a feladatot: *-el*, ami *-ingel-* és *-erel-*ként is előfordult; *-ol*, ami az *-ingol*, és *-olód* formában is szerepelt; *-ál*; *-an* és *-Ø*, azaz zéró képző. A használt képzők száma egyértelműen magasabb, mint az amerikai magyarban. A leggyakoribb képzőnek az *-el* bizonyult, amit az esetek összesen 69,5%-ban használtak. Ezt követi az *-ol* képző, az esetek 15,4%-ban. A százalékok azt mutatják, hogy – ellentétben az amerikai magyarral – a magyarországi adatközlők nyelvvaltozatában működik a magánhangzó-harmónia a semleges és kevert tövű igék után. Adataim azt sugallják, hogy a 'csekk-tövek' között nincs különbségtétel abban a tekintetben, hogy milyen képzőt kapnak, azaz mind a *becsekk-*-et és a *csekk-*-et követi mind az *-el* és mind az *-ol* képző. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy a *becsekk-* után kicsivel többször fordul elő *-ol* képző – ötvennyolc esetből tizenkilencszer –, mint a *csekk-* után – ötvennégy esetből tizenkétszer.

4.5. Részösszefoglalás – az amerikai magyar és a magyarországi magyar

Az adatok elemzéséből kiderült, hogy mind a tóharmónia, mind a toldalék-harmónia szabályaitól eltérnek az amerikai magyar beszélők, de nem azonos mértékben. Amíg csak egy darab diszharmonikus tövű szó fordul elő Vázsonyi szótárában, a diszharmonikusan toldalékolt adatok mennyisége meglehetősen nagy. Diszharmonikus ragok csak olyan szavak után fordulnak elő, amelyek töve hátsó és semleges magánhangzót tartalmaz, illetve semleges tövű szavak után – ezek hátsó magánhangzós ragot kapnak.

Nem működik a toldalék-harmónia semleges és kevert tövű igék után, mert ezek és az [ö]-t tartalmazó ige-tövek hátulképzett magánhangzós képzőt vonzanak. Mégis, van néhány olyan, utolsó szótagjában hátsó magánhangzót és [e]-t tartalmazó tő, amely után ingadozik az elülső és hátsó toldalék-magánhangzók használata. Az ugyanilyen tövű kölcsönszavak a standard magyarban is ingadozást mutatnak.

A kérdőív segítségével kiderült, hogy a semleges töveket nemcsak az amerikai magyarban követheti hátulképzett magánhangzós képző, hanem magyarországi magyar anyanyelvűek nyelvvaltozatában is, azonban ezek az esetek kisebbséget képeznek.

Elmondható, hogy a *-Vz* képző kevésbé gyakori, mint a *-VI*, mind az amerikai, és mind a magyarországi magyarban. Utóbbiban azonban többféle igeképzőt használnak a beszélők mint az előbbiben.

Megvizsgáltam a tövükben hátsó magánhangzót és [e]-t tartalmazó szavakat, és az eredmények azt mutatják, hogy az amerikai magyarok az [e]-t inkább tekintik elülső harmonikus, mint semleges magánhangzónak. Az adatok mennyiségéből és

milyenségéből következően azonban ebből nem lehet messziremenő következtetéseket levonni.

Úgy gondolom, hogy az amerikai magyar magánhangzó-harmónia legfontosabb jellemzője az, hogy a hátsó magánhangzók erősebbnek tűnnek, mint az előlképzettek, azaz a hátsók kiszorítják az elülsőket a toldalékokban (erről l. Fenyvesi 1995: 39).

5. A magánhangzó-harmónia az amerikai finnben

5.1. A standard finn magánhangzó-harmónia jellemzői¹¹

A finn hangrendszerben nyolc egyszerű (azaz nem diftongus) magánhangzó található, amelyeket a 6. táblázatban foglaltam össze, a finn helyesírás szerinti jelölésben. Bár a táblázatban nincsen feltüntetve, minden finn magánhangzónak van hosszú párja, amelyet a betű megkettőzésével jelölünk, például a hosszú [y]-t *yy*-nek írva.

	Kerek		Réses	
	Elülső	Hátsó	Elülső	Hátsó
Zárt/Felső	y	u	i	-
Félig Zárt/Középső	ö	o	e	-
Alsó/Nyílt	-	-	ä	a

6. táblázat. A finn nyelv egyszerű magánhangzói

A táblázatból kitűnik, hogy a finnben három harmonikus magánhangzópár van: [y-u], [ö-o] és [ä-a]. Az [i]-nek és az [e]-nek nincsen harmonikus párja, mert a finnben nincsenek hátulképzett, ajakkerekítés nélküli magánhangzók. A finn egyszerű magánhangzók a [kerek] és [nyílt] kétértékű megkülönböztető jegyek segítségével a következőképpen írhatók le: [i, e] : [-kerek, -nyílt]; [y, ö, u, o] : [+kerek, -nyílt]; és [ä, a] : [-kerek, +nyílt]. A harmónia szempontjából az [i, e] hangok semlegesek, az [y, ö, ä] elülső harmonikusak, az [u, o, a] pedig hátsó harmonikusak. A finn magánhangzó-harmóniára ugyanaz a fonotaktikai megszorítás érvényes, mint a magyarra is: az elől- és hátulképzett magánhangzócsoport magánhangzói nem szerepelhetnek együtt az egyszerű (tehát nem összetett) finn szavakban: vö. *pöytä* 'asztal' és *pouta* 'derült idő'. A semleges magánhangzók mind elülső és hátsó magánhangzók mellett is állhatnak: *isä* 'apa' és *iso* 'nagy'. Karlsson (1983: 100) a következő szabályt fogalmazta meg a finn szótövekkel kapcsolatban:

$$(4) \text{ Ha: } \begin{bmatrix} +\text{szill} \\ \text{akerek} \\ -\text{anyílt} \end{bmatrix} \rightarrow \text{akkor végig } [\beta\text{elülső}] \text{ a morfémában.}$$

A finn magánhangzó-harmónia a szótőkormányozta típusba tartozik, azaz balról jobbra terjed. Ez azt jelenti, hogy a szó első harmonikus magánhangzójának minőségétől függ, mi lesz a soron következő magánhangzó. Az újkeletű kölcsönszavak azonban gyakran megszegik ezt a korlátozást: a mindkét harmonikus tartományból való

¹¹ Karlsson (1983) és O.Ringen – Heinämäki (1999) alapján.

magánhangzók nem igazodnak a finn hangrendi harmónia szabályaihoz, pl. *afääri* 'affér', *analyysi* 'analízis', *hypoteesi* 'hipotézis', *lyseo* 'liceum' és *vulgääri* 'vulgáris'.

A toldalék-harmónia olyan fonológiai szabály, amely különböző morfológiai operációkkal együtt működik és „úgy alakítja a toldalékokat, ahogyan azt a megelőző tő magánhangzó-rendszere diktálja” (Karlsson 1983:160).¹² A harmonikus toldalék-magánhangzók előlképzettség tekintetében tehát a harmonikus tömagánhangzókkal vannak egyeztetve: vö. *pöytä-nä* 'asztal-ESS' és *pouta-na* 'tisza idő-ESS'. Amennyiben egy szótó csak semleges magánhangzókat tartalmaz, a követő toldalék-magánhangzók előlképzettek: *venee-llä* 'csónak-ADESS', *siipi-ä* 'szárny-PART', *mies-tä* 'férfi-PART'. Két kivétel van ez alól a szabály alól a finn alapszókincsben: *mer-tä* 'tenger-PART' és *ver-tä* 'vér-PART' – mindkettőt előlképzett magánhangzónak kellene követnie a toldalékban. A toldalék-harmóniáról a következő szabályt írta fel Karlsson (1983:160):

$$(5) \begin{bmatrix} \text{U} \\ \text{O} \\ \text{A} \end{bmatrix} \rightarrow [\alpha\text{el} \text{üls}] / \begin{bmatrix} \text{V} \\ \alpha\text{el} \text{üls} \text{ö} \end{bmatrix} \left(\text{C}_0 \begin{bmatrix} \text{V} \\ +\text{kerek} \\ -\text{nyílt} \end{bmatrix} 0 \text{ C}_0 \right) 0 + _$$

Azaz a tő utolsó nemsemleges magánhangzója irányítja a harmóniát. Amennyiben a tő semleges, a végződés automatikusan előlképzett magánhangzókat fognak tartalmazni, mert a semleges finn [i] és [e] előlképzettek.

A magyar és a finn magánhangzórendszer és a magánhangzó-harmóniát irányító szabályok láthatóan sok hasonlóságot mutatnak, amelyeket O. Ringen (1980: 11) a következőképpen foglal össze. (1) Mindkét rendszerben a harmonikus vonás a [\pm hátsó]. (2) A kerekítetlen, nem-alsó, előlképzett magánhangzók semlegesek. (3) A kölcsönszavak gyakran megszegik a magánhangzó-harmónia-korlátozásokat, de az ezeket a diszharmonikus szavakat követő toldalék-magánhangzók általában az utolsó harmonikus tömagánhangzóval vannak egyeztetve. (4) A csak semleges magánhangzókat tartalmazó töveket általában előlképzett magánhangzót tartalmazó toldalék követi. (5) Bizonyos újabb keletű kölcsönszavak után ingadozik a toldalék-magánhangzók minősége. (6) A magánhangzó-harmónia megsértése előfordul a szlengben, és (7) néhány esetben a magánhangzó-harmónia megszegése magas presztízsértékkel bír.

Ugyanakkor különbségekre is van példa a finn és a magyar rendszerben: (1) Eltérő a magánhangzókészlet. (2) A magyarban van kerekégi harmónia, ezzel szemben a finnben nincs. (3) Létezik a magyarban a semleges töveknek egy olyan csoportja (a hangtörténetileg veláris *hid*-csoport szavai), amely után kötelezően hátulképzett magánhangzós szuffixumok állnak – a finnben nem létezik ehhez hasonló csoport és (4) a finnben megtalálható a semleges töveknek egy olyan csoportja (pl. *men-*), amely után kötelezően előlképzett rag, viszont hátulképzett képző áll, ezzel szemben a magyarban ilyen tövek nincsenek.

O. Ringen felvázol egy magyar és finn adatokon nyugvó alternatív elemzést, mely szerint a magyar és a finn magánhangzó-harmóniában azonos alapú szabályok működnek. A két rendszer között annyi az eltérés, hogy különbség van a

¹² „... mukauttaa päätejonon edeltävän vartalon vokaliston sanelemalla tavalla.”

magánhangzókészletben; a magyarban van kereksegi harmónia, de a finnben nincs, és hogy a diszharmoniót irányító szabályok némileg eltérnek a két nyelvben.

5.2. A finn diftongusok

Karlsson (1969) értelmében a finn diftongusokat polifonikusnak, azaz két különálló fonéma sorának tekintem dolgozatomban. Karlsson a prágai taxonomikus fonológiai modellre támaszkodva kísérli meg megalkotni a standard finn szegmentális fonémák paradigmái szerkezetét. A következő érvek indokolják a polifonemikus interpretációt a monofonemikussal szemben. (1) Az összes finn diftongus két alkotóeleme kommutatív egymással. (2) Ha polifonemikusan értelmezzük a diftongusokat és a hosszú magánhangzókat, akkor könnyebben érthetővé válik a finn magánhangzó-paradigma, vö. *massa* 'massza'; *maa-ssa* 'ország-INESS' és *ma-i-ssa* 'ország-PL-INESS'. (3) A monofonemikus értelmezés ellentmond a finn szó szerkezetnek: a finnben nincsenek olyan szavak, amelyek mindösszesen egy fonémából állnak, de a monofonemikus nézet értelmében két ilyen szó is van a finnben: *ei* 'nem' és *yö* 'éj'. (4) A polifonemikus nézet gazdaságosabb, mint a monofonemikus, mert ez utóbbi értelmében tizennyolc új fonéma jelenne meg a magánhangzó-paradigmában. (5) A polifonemikus interpretáció összhangban van a fonetika tényeivel is: egy diftongus általában kétszer olyan hosszú, mint egy rövid magánhangzó.

5.3. Diszharmonikus tövek az amerikai finnben

Azoknál a lexémáknál, amelyek több formában is előfordulnak Virtaranta szótárában, a következő módszert alkalmaztam a diszharmonikus tövek kiválasztásakor: csak azokat tekintetem önálló egységnek, amelyek a fonémák minőségét tekintve mutatnak váltakozást magánhangzó-struktúrájukban. Például mind a *mäkinoo* és *mäkinaa* (<*mackinaw*) 'csikos takaró' alakok külön adatként szerepelnek, mert a két szóban eltérő fonémák vannak. Azokat a változatokat azonban, amelyek csak a fonémák hosszúságában térnek el egymástól, egy adatnak vettem, pl. *synodi* és *synoodi* (<*synod*) 'zsinat'. Karlsson (1969) értelmében a diftongusokat két különálló magánhangzónak tekintetem, a hosszú magánhangzókat pedig két rövidnek.

A fent említettek alapján az amerikai finn adatok között nyolcvanhat esetben találunk tövön belüli diszharmoniót, ami a szócikkek mindössze 1,8%-át teszi ki. Arra voltam kíváncsi ezekkel a szavakkal kapcsolatban, hogy van-e valamilyen rendszer abban, ahogyan a magánhangzók megtörik a hangrendi illeszkedést, és hogy vajon egyes magánhangzók másoknál diszharmonikusabbak-e. A célból, hogy többet megtudjak erről, a diszharmonikus adatokat csoportokba rendeztem azon magánhangzók alapján, amelyek megszakítják a harmónia sorát a szótőben. A szelekció hat csoportot eredményezett, és ez azt jelenti, hogy mindegyik harmonikus magánhangzó megbontja a harmóniót – ám korántsem ugyanolyan mértékben. Az eredményeket a 7. táblázatban foglaltam össze.

	A TÖRHARMÓNIÁT MEGBONTÓ MAGÁN Hangzók					
	[u]	[o]	[a]	[y]	[ö]	[ä]
[u]				0/8	2/22	2/56
[o]				2/8	5/22	8/56
[a]				0/8	7/22	3/56
[y]	0/20	4/47	2/38			
[ö]	1/20	4/47	3/38			
[ä]	8/20	21/47	15/38			
Összesen	9/20 (45%)	29/47 (61,70%)	20/38 (52,63%)	2/8 (25%)	14/22 (63,63%)	13/56 (19,64%)

7. táblázat. A harmonikus magánhangzók megoszlása Virtaranta (1992) diszharmonikus töveiben

A vízszintes tengelyen helyezkednek el a diszharmonikus magánhangzók, a függőlegesen pedig az ezek előtt álló harmonikus magánhangzók. A cellákban levő első, a törtvonal előtti szám azt jelzi, hogy az adott magánhangzó hány esetben viselkedik diszharmonikusan, a második, a törtvonal utáni szám pedig az adott magánhangzó összes előfordulását mutatja a diszharmonikus tövekben. Az [ä] magánhangzó például összesen ötvenhatszor fordul elő diszharmonikus tövekben, két esetben bontja meg a harmóniát az [u] magánhangzót követő pozícióban, nyolc esetben az [o], és három esetben az [a] után. Összesen tizenháromszor viselkedik az [ä] diszharmonikusan, ami az esetek 19,6 %-a.

A hangrendi harmónia ötvenkétszer (60,4%) már a második szótagban megsérül, harminckét esetben a harmadik szótagban és egyszer a negyedikben. Azok közül a szavak közül, amelyeknél a harmadik szótagban szűnik meg működni a harmónia, huszonhárom esetben (71,8%) a második magánhangzó semleges, hat esetben ugyanabba a harmonikus csoportba tartozik, mint a szó első magánhangzója, két esetben pedig megegyezik az elsővel. Ezeket az eltéréseket bizonyos mértékig meg lehetne magyarázni, ha lehetséges lenne meghallgatni a szavakat és megfigyelni, hogy milyen hangsúlyozással ejtették ki őket. Sahlman-Karlsson (1994: 29) szerint ugyanis valószínű, hogy az amerikai finnek nem hallják az amerikai angol szavak hangsúlytalan első szótagját, ami annak tudható be, hogy a finn hangsúly eltér az angoltól: minden esetben az első szótagra esik.

A helsinki finnben hasonló a tövön belüli diszharmonia aránya, mint az amerikai finnben: 2%, tehát az ezeröttszáz szócikk közül harminc olyan van, amely nem harmonikus tövű. Jelentős eltérés figyelhető meg azonban a harmóniát megbontó magánhangzóknál: míg az amerikai finnben mind a hat harmonikus magánhangzó diszharmonikusan viselkedik bármilyen nyelvválású magánhangzó után, a helsinki szlengben csak egy magánhangzó, a hátulképzett [a] diszharmonikus, és kivétel nélkül csak a felső és középső nyelvválású magánhangzók, az [y] és az [ö] után. Mindez azt jelzi, hogy a helsinki finnben a tövön belüli diszharmonia rendszerezettebb módon jelentkezik, mint az amerikai finnben, ahol nem figyelhető meg korlátozás a működésében.

5.4. Diszharmonikus toldalékok az amerikai finnben

5.4.1. A diszharmonikus tövek toldalékharmoníája

A 8. táblázat tartalmazza azokat az amerikai finn diszharmonikus töveket, amelyek tendenciózusan a tö utolsó harmonikus magánhangzójához viszonyítva választják meg a toldalék-magánhangzót: ha a tö utolsó magánhangzója hátulképzett, akkor a toldalék-magánhangzó is az lesz, illetve ha a tö utolsó magánhangzója előlképzett, akkor a toldalék-magánhangzó, értelemszerűen, elülső lesz.

<i>proospäk-ätä</i>	'aranyat keres-	<i>paionääri-ä</i>	'úttörő-PART'
<i>rouspäk-ätä</i>	INF' (< <i>prospect</i>)		(< <i>pioneer</i>)
<i>sympatisoi-da</i>	'szimpatizál,	<i>söprais-ata</i>	'meglep-INF'
	egyetért vmivel'		(< <i>surprise</i>)
	(< <i>sympatize</i>)	<i>söömoon-ata</i>	'prédikáció-INF'
<i>analais-ata</i>	'elemesz-INF'		(< <i>sermon</i>)
	(< <i>analyse</i>)	<i>manöveer-ata</i>	'manőver-INF'
<i>ätvaiss-ata</i>	'tanácsol-INF'		(< <i>manoeuvre</i>)
	(< <i>advise</i>)	<i>pastörais-ata</i>	'pasztör-INF'
<i>ätvertaiss-ata</i>	'hirdet, reklámoz-		(< <i>pasteurise</i>)
	INF' (< <i>advertise</i>)	<i>junivöösiti-ssä</i>	'egyetem-INESS'
<i>hämpurkeri-a</i>	'hamburger PART'		(< <i>university</i>)
	(< <i>hamburger</i>)	<i>kavömenti-sta</i>	'kormány-ELAT
<i>kämera,</i>	'fényképezőgép-		(< <i>government</i>)
<i>kämero-i-ta</i>	PL-PART'	<i>komönisti-ä</i>	'kommunista-PART'
	(< <i>camera</i>)		(< <i>communist</i>)
		<i>kontrahiööri-nä</i>	'vállalkozó-ESS'
<i>krädjueit-ata</i>	'egyetemen/főis-		(< <i>contractor</i>)
	kolán végez-INF'	<i>sofööri-na</i>	'sofőr-INF'
	(< <i>graduate</i>)		(< <i>chauffeur</i>)
		<i>foörni-ssa</i>	'kemence, kohó-
			INESS'
			(< <i>furnace</i>)

8. táblázat. Virtaranta (1992) diszharmonikus tövei és toldalékai

Érdekes módon azonban nem minden esetben: az [ö]-t tartalmazó tövek kivételt képeznek ez alól a tendencia alól. Úgy tűnik, hogy tövön belüli utolsó nemsemleges magánhangzóként ez a hang nem minden esetben elég erős ahhoz, hogy vezérelje a toldalékharmoníát, ami pedig normális esetben a harmonikus magánhangzók jellegzetessége. Más szóval az [ö] átlátszó, semleges magánhangzóként viselkedik, amely hagyja, hogy a megelőző harmonikus magánhangzó döntsön a toldalék-magánhangzó milyensége felől, mint a következő három példában: *kavömenti-sta* (<*government*) 'kormány-ELAT', *manöveer-ata* (<*manoeuvre*) 'manőver-INF' és *sofööri-na* (<*chauffeur*) 'sofőr-ESS'. Három másik esetben ugyanakkor harmonikus magánhangzóként viselkedik, és a toldalék magánhangzója előlképzett: *junivöösiti-ssä*

(<university) 'egyetem-INESS', *komönisti-ä* (<communist) 'kommunista-PART' és *kontrahtööri-ä* (<contractor) 'vállalkozó-PART'.

Ugyanez a jelenség megfigyelhető a helsinki szlengben is. A szótár ötvenkilenc [ö]-t tartalmazó szót sorol fel, ebből negyvenhárom főnév és tizenegy ige. Sajnos egyik főnévről sincs közölve ragozott példamondat. Ami az igéket illeti, a tizennégyből kilenc van a hátsó magánhangzót tartalmazó *-ata* infinitívuszi végződéssel képezve és csak öt az elülső magánhangzós *-ätä* allomorffal. Ezeket az igéket a 9. táblázatban sorolom fel.

<i>bökrätä, fökrätä</i>	'elájul'	<i>snöfata, döfata</i>	'megszagol'
<i>flöidata, slöidata</i>	'vés'	<i>spöijata</i>	'hajlít'
<i>förata</i>	'lop'	<i>tsögata, tsökata</i>	'néz'
<i>gönstätä</i>	'elbasz'	<i>tsöpata</i>	'vesz, vásárol'
<i>möykätä</i>	'zajong, hóbörög'	<i>tsorata</i>	'vezet'
<i>pörrätä</i>	'ünnepel'	<i>töpätä</i>	'magát
<i>röökata</i>	'dohányzik'		nevettségessé teszi'

9. táblázat. Mäkelä 1997 [ö]-töví igéi és infinitívuszi végződései

Bár tizennégy esetből nem lehet messzemenő következtetéseket levonni, annyi azonban bizonyos, hogy az [ö] a helsinki szlengben semlegesén viselkedik. Sőt ugyanez mondható el az [y] magánhangzóról is, amely tizennégyeszer fordul elő igetövekben, de csak kétszer kap előlképzett magánhangzót tartalmazó toldalékot. Ezeket a 10. táblázatban foglaltam össze.

<i>bytskata</i>	'megváltoztat'	<i>smyygata</i>	'surrán'
<i>dyykata</i>	'búvárkodik'	<i>spytata</i>	'hány'
<i>flygata</i>	'repül'	<i>styyllata</i>	'jár valakivel'
<i>flytata</i>	'költözik', 'elmegy'	<i>sympata</i>	'tetszik valami'
<i>frysata</i>	'fázik'	<i>synffata, tsynnfata</i>	'megszid'
<i>kyylätä</i>	'öriz'	<i>ykätä</i>	'hány'
<i>lyysata</i>	'süt'		

10. táblázat. Mäkelä (1997) [y]-töví igéi és infinitívuszi végződései

Tehát az [ö] és [y] magánhangzók után az [a] mind a szótövekben, mind a toldalékokban előfordul. E két magánhangzó kettős természete a standard finnben is tetten érhető: Campbell szerint (1980: 251, idézi O. Ringen–Heinämäki 1999: 306) az [ö] és [y] bizonyos diszharmonikus kölcsönszavakban semlegesnek tekinthető, így például a *sutenööri* 'kerítő' szónak mindkét toldalékolt változata elképzelhető: *sutenööri-a* és *sutenööri-ä*. Mindemellett az [ö] +semleges magánhangzót tartalmazó tövekben, tehát a hátsó magánhangzót nem tartalmazó tövekben az [ö] úgy viselkedik, mint egy elülső harmonikus magánhangzó: előlképzett magánhangzót vonz a toldalékban. A 11. táblázatban tüntettem fel az ilyen típusú szavakat.

<i>főnessi-ssä</i>	'kemence-INESS' (< <i>furnace</i> >)	<i>störtseni-ä</i>	'tok-PART' (< <i>sturgeon</i> >)
<i>jörmi-ä</i>	'baktérium- PART' (< <i>germ</i> >)	<i>stótti-ätä</i>	'tanul-INF' (< <i>study</i> >)
<i>pää##nörssi-nä</i>	'fő##nővér-ESS' (< <i>headnurse</i> >)	<i>sörveer-ata</i>	'szolgál-INF' (< <i>serve</i> >)
<i>nörvi-ä</i>	'ideg-PART' (< <i>nerve</i> >)	<i>tönni-ä</i>	'tonna-PART' (< <i>ton</i> >)
<i>pörtei-ta</i>	'születésnap-PART' (< <i>birthday</i> >)	<i>törkki-ä</i>	'pulyka-PART' (< <i>turkey</i> >)
<i>sekítőöri-nä</i>	'titkár-ESS' (< <i>secretary</i> >)	<i>törtti-ä</i>	'szomjas-PART' (< <i>thirsty</i> >)
<i>sinsöreeli-ä</i>	'gyömbérsör- PART' (< <i>gingerale</i> >)	<i>törtti-s-i-ä</i>	'kosz-AdjDER-PL- PART' (< <i>dirt</i> >)
		<i>töömi-ü</i>	'kifejezés-PART' (< <i>term</i> >)
		<i>fööni-ssa</i>	'kemence-INESS' (< <i>furnace</i> >)

11. táblázat. Virtaranta (1992) [ö]-t és semleges magánhangzót tartalmazó tövei és toldalékai

Két szó, a *sörveer-ata* (<*serve*>) 'szolgál-INF' és a *fööni-ssa* (<*furnace*>) 'kemence-INESS' kivételével nem találtam hátsó magánhangzókat az ilyen típusú szavak toldalékaiban, ami azt implicálja, hogy az [ö] csak a diszharmonikus tövek toldalékolásakor tűnik semlegesén viselkedőnek, a harmonikus tövek esetében nem.

5.3. A harmonikus és a semleges tövek toldalékharmóniája

Kilenc olyan szó fordul elő az amerikai finn adatok sorában, amelyeknek bár harmonikus a tövük, a hozzájuk tartozó toldalékok furcsa módon ellentmondásosak (l. 12. táblázat).

mäteer-ata	'számít-INF' (<matter)	äneks-ata	'csatol-INF' (<annex)
riihäpiliateit-ata	'rehabilitál-INF' (<rehabilitate)	äsci-ata	'megvizsgál-INF' (<assay)
sörveer-ata	'szolgál-INF' (<serve)	äsess-ata	'fellbsül-INF' (<assess)
transfeer-ata	'áthelyez-INF' (<transfer)	ätress-ata	'megszólít-INF' (<address)
äksept-ata	'elfogad-INF' (<accept)		

12. táblázat. Virtaranta (1992) harmonikus tövű,
de diszharmonikusan toldalékolt szavai

Az ötszótagos *riihäpiliateit-ata* (<rehabilitate) 'rehabilitál' szó kivételével ezek a szavak mind vegyes tövűek, azaz elülső harmonikus és semleges magánhangzót tartalmaznak, és áthágják a kevert tövekre vonatkozó szabályt, amely azt mondja ki, hogy az utolsó nem-semleges magánhangzó dönti el, milyen magánhangzó fog a toldalékban állni. Ennek a szabálynak az értelmében a 12. táblázat összes igetövéét egy elülső magánhangzónak kellene követnie [ä], ám ennek pontosan az ellenkezője történik: a hátsó magánhangzót tartalmazó *-ata* allomorfi áll a *tö* után. Meglepő módon azonban ennek a fordítottjára nincsen példa, tehát az amerikai finnben nincsenek olyan, hátsó harmonikus és semleges magánhangzót tartalmazó tövek, amelyek toldaléka előlképzett harmonikus magánhangzót kapna, ami felettébb gyanússá teszi az *-ata* infinitívuszi végződést és/vagy a semleges magánhangzókat.

Hogy erről többet megtudjak, megvizsgáltam a csak semleges magánhangzót tartalmazó töveket (l. Függelék). Három csoportba osztottam őket: 1. Névszók, 2. *-Ata* infinitívuszi végződést kapó tövek és 3. egyéb infinitívuszi végződést kapó tövek. Úgy tűnik, hogy a három csoport eltérő módon viselkedik a magánhangzó-harmóniát tekintve. Azon semleges tövű névszók túlnyomó többsége, amelyek ragozva fordulnak elő a szótárban, elülső magánhangzós végződést kapnak. Pusztán két olyan adat van, amelyek esetében ez nem igaz: *inletti-a* (<inlet) 'bejárat-PART' és *misteiki-a* (<mistake) 'hiba-PART', illetve előfordul egy olyan szó, amelyet két, eltérő harmóniájú toldalék követ: *stiili-stä-nsa* (<steel) 'acél-ELAT-3SgPx'.

Mielőtt rátérek a semleges tövű igékre, bemutatom a finn igék Karlsson-féle (1982) tipológiáját. Az infinitívuszi végződés alapján a finn igék négy csoportba oszthatók Karlsson szerint: 1. *-a/-ä*; 2. *-da/-dä*; 3. *-la/-lä, -ra/-rä, -na/-nä*; 4. *-ta/-tä*. Az első csoport további két alcsoportra bomlik: 1A. azok az igék, amelyeknek az infinitívuszi töve rövid magánhangzóra végződik, pl. *anta-a* 'adni', *ymmärtä-ä* 'érteni' és 1B. azok az igék, amelyek infinitívuszi töve egy rövid magánhangzóra és [t]-re végződik, például *vastat-a* 'válaszolni', *herät-ä*, 'felébredni', *kirot-a* 'káromkodni', *halut-a* 'akarni', *tarvit-a* 'szüksége van valamire', *vanhet-a* 'öregedni'. Az 1B. típusú

igéknek ugyan egymástól eltérő a derivációs tövük, de az *-a/-ä* infinitívuszi végződés mindegyikre jellemző. A leggyakoribb és legproduktívabb finn főnévi igenévi végződés az *-a/-ä* (Karlsson 1982: 21).

A semleges tövű igék azért érdekesek, mert úgy tűnik, hogy utánuk bizonyos infinitívuszi végzések előnyben részesítik az előlképzett magánhangzót tartalmazó allomorfot a hátulképzettel szemben, vagy fordítva. Az amerikai finn adatok százharminchárom semleges tövű igét tartalmaznak. A fent említett négy infinitívuszi végződés közül csak kettő fordul elő a semleges tövű kölcsönszavakban a szótárban: az első és a harmadik – ez utóbbihoz is csak egy ige tartozik, a *nimitel-lä* (<name) 'megnevez-*INF*'. Az összes többi *-a/-ä*-vel képezték, tehát az amerikai finnben is az *-a/-ä* infinitívuszi képző a legproduktívabb. Nyolc példa tartozik az 1A. típushoz: *kissi-ä* (<kiss) 'csókol-*INF*', *teippi-ä* (<tape) 'leragaszt-*INF*', *hiittä-ä* (<heat) 'füt-*INF*', *keivittä-ä* (<cave) 'kiváj-*INF*', *nimittä-ä* (<name) 'megnevez-*INF*', *pisnestä-ä* (<business) 'üzletel-*INF*' és *rivettä-ä* (<rivet) 'szegecsel-*INF*'. Ezt a nyolc igét mind a semleges tövű igékre vonatkozó szabályok szerint képezték, azaz a toldalék-magánhangzó minden esetben előlképzett – egy esetben sem bukkan fel a hátsó magánhangzót tartalmazó allomorf. Ezzel szemben az 1B. típusú igékkel kapcsolatban a következő tendenciát figyeltem meg. Ha a kölcsönszóból, amely a finn hangrendszere felől tekintve semleges magánhangzókat tartalmaz, igét képzünk, akkor a tö semleges magánhangzója/magánhangzói nem szeret(nek) együtt szerepelni az elülső harmonikus [ä]-vel az igei mássalhangzós töben, hanem a hátsó harmonikus [a]-t preferálják, következésképp az infinitívuszi végződés is hátsó magánhangzót, [a]-t tartalmaz. Két esetben fordul csak elő az *-ätä* allomorf: *printätä-ä* (<print) 'nyomtat-*INF*' és *hitätä-ä* (<hit) 'üt-*INF*', de hozzá kell tenni, hogy ezek a szavak ingadoznak: a *printat-a* és *hitat-a* alakokban is előfordulnak a szótárban.

Mindazonáltal erről a tendenciáról is kiderült, hogy nem csak az amerikai finnre jellemző. A helsinki szlengszótár hetvenkét semleges tövű igét tartalmaz, amelyek közül csak négynek van elülső magánhangzó a képzőjében, és ebből a négyből is három szó tulajdonképpen nem újonnan képzett szó, hanem olyan standard finn szó, amelynek a helsinki szlengben eltérő jelentése van. Azaz a hetvenkét igéből hatvannyolc lett diszharmonikusan képezve, hátsó magánhangzót tartalmazó képzővel. Az esetek többségében, hatvannégy alkalommal ez a végződés az *-ata*, a fennmaradó négyben pedig az *(ai)-lla*. A harmonikus, elülső magánhangzót tartalmazó tövekre ugyanúgy jellemző ez a különbség, csak másilyen arányban: a tizenkilenc [ö]-t, [öi]-t vagy [öy]-t tartalmazó tö közül tizenháromat követ a hátsó magánhangzós *-ata* allomorf, és csak ötöt az elülső magánhangzós *-ätä*. Ez az arány tizenkettő a kettőhöz az [y] és [yy]-s tövű igéknél. Az [ä]-s tövű igéknél nem történik szabályszegés, az infinitívuszi képző elülső magánhangzót tartalmaz. A helsinki szlengben előforduló *-AtA* végződés gyakorisága alapján kijelenthetjük, hogy az 1B. típusú igéképző a legproduktívabb. Az esetek többségében egyértelműen a hátsó magánhangzót tartalmazó allomorfot használják az elülső helyett a semleges: az [ö] és [y] magánhangzókat tartalmazó tövek után.

Mind ezek alapján levonhatónak látszik az a következtetés, hogy az amerikai finnben és a helsinki szlengben a magánhangzó-harmónia szabályai nem működnek, ha egy tövet az *-AtA* infinitívuszi képző követ. Ilyen esetek a standard finnben is

előfordulnak: például *kelvata* 'megfelel', *pelata* 'játszani', *testata* 'tesztelni', *tilata* 'megrendelni', *viitata* 'utalni valamire', *virkata* 'horgolni', stb. További munkát igényel, hogy többet megtudjunk az *-AtA* képző, illetve a semleges tövű igék különleges viselkedésének okairól mind a mai finn nyelvhasználatban, mind pedig nyelvtörténeti fejlődése kapcsán.

5.4. Részösszefoglalás – az amerikai finn és a helsinki szleng

Az amerikai finn és a helsinki szlenggel kapcsolatos vizsgálódásaim során a következő jellegzetességeket és tendenciákat figyeltem meg. Az [o] és az [ö] hangok az amerikai finn diszharmonikus tövek legdiszharmonikusabb magánhangzói: a finn harmonikus magánhangzók közül ez a kettő töri meg a harmonikus hangok sorrendjét a legnagyobb számban. A helsinki szlengben az [a] magánhangzó viselkedik ilyen módon. Megfigyelhető, hogy azokban az amerikai finn diszharmonikus tövekben, amelyek hátsó magánhangzót, [ö]-t és egy semleges magánhangzót tartalmaznak, az [ö] az esetek felénél úgy viselkedik, mint egy semleges magánhangzó, azaz a toldalék magánhangzója az [ö] előtt álló hátsó magánhangzóval harmonizál. Harmonikus tövekben az [ö] olyan, mint egy elülső harmonikus magánhangzó. Az [ö] a helsinki szlengben is, a szótár szavai értelmében, semleges magánhangzóként funkcionál.

Az amerikai finn semleges tövű igék után szinte minden esetben csak az *-ata* allomorf produktív. A helsinki szlengben ez a tendencia hasonló arányokban figyelhető meg, és a standard finnben is találunk rá példát. Furcsa módon a többi infinitívuszi végződésre nem jellemző ez a viselkedés, ezért úgy gondolom, hogy az *-AtA*, a legproduktívabb infinitívuszi képző, egyedi tulajdonságokkal bír, amelyeket érdemes lehet feltérképezni.

Az adatok feldolgozása során nem találtam olyan viselkedésbeli sajátosságot, amely csak az egyik vizsgált nyelvváltozatra lett volna jellemző, de a másikra nem. Mindkét nyelvváltozat kontaktushelyzetben él: az amerikai finn (elsősorban) az amerikai angollal, a helsinki pedig egy sor másik nyelvvel, ami többek között a lexikonban is interferenciát okoz – nagyszámú kölcsönszó épül be a változatokba. Nem meglepő tehát, hogy mindkét nyelvváltozatban csak részlegesen működnek a magánhangzó-harmónia-szabályok, és ennek módjai közt hasonlóságok figyelhetők meg.

A bemutatott adatok alapján úgy tűnik, hogy a magánhangzó-harmónia szabályok eltűnédezőfélben vannak az előlépzett magánhangzókat tartalmazó igei és főnévi tövek után az amerikai finnben és a helsinki szlengben. A toldalékokban az elülső magánhangzókat szisztematikusan kiszorítják a hátsók.

6. Összefoglalás

Dolgozatomban a magyar és finn magánhangzó-harmónia működésével és produktivitásával kapcsolatos vizsgálódásokat folytattam a két nyelv Észak-Amerikában beszélt változatában, és az eredményeket összevettem két óhazai nyelvváltozat, a helsinki szleng és a magyarországi magyar anyanyelvűek által beszélt nyelvváltozat magánhangzó-harmóniával kapcsolatos jellemzőivel. Kutatásomat két, empirikus adatokat bemutató szótárra építettem, ezek Vázsonyi Endre 1995-ös *Túl a Kecegárdán* és Pertti Virtaranta 1992-es *Amerikansuomen sanakirja* című művei voltak. A helsinki szlenggel kapcsolatos megfigyelésekhez Mäkelä 1997-ben megjelent

Stadin snadi slangisanakirja című szótárából gyűjtöttem adatokat, magyarországi adatokhoz pedig egy általam összeállított kérdőív segítségével jutottam.

Először megvizsgáltam az eltéréseket a standard magyar magánhangzó-harmónia szabályoktól az amerikai magyarban, és bemutattam a tőharmónia és a toldalék-harmónia megszegésének jellegzetességeit és tendenciáit. Megállapítottam, hogy (1) a toldalék-harmónia nem mindig működik, mégpedig oly módon nem működik, hogy az amerikai magyar beszélők hátulképzett magánhangzót tartalmazó igeképzőket alkalmaznak az előlképzett helyett. (2) Az adatok azt mutatják, hogy az egyetlen produktív amerikai magyar igeképző a *-VI*. A megállapításokat összehasonlítottam a kérdőív eredményeivel és azt találtam, hogy bár a hátsó magánhangzós igeképzők a kérdőívet kitöltők nyelvvaltozatában is jelen vannak, a leggyakrabban használt magánhangzó az igeképzőkben mégis az [e]. A kérdőív-ből az is kiderült, hogy a Magyarországon beszélt magyarban több a produktív igeképző, mint az amerikai magyarban.

Ezt követően az amerikai finn magánhangzó-harmóniát vizsgáltam. Részletesen elemeztem a diszharmonikus tövek magánhangzóit, és megállapítottam, hogy a középső nyelvállású [o] és [ö] tekinthető a két leginkább diszharmonikus magánhangzónak a szótövekben. Leírtam az [ö] viselkedését a hátsó magánhangzót, [ö]-t és semleges magánhangzót tartalmazó diszharmonikus tövekben, és azt figyeltem meg, hogy az [ö] semleges magánhangzóként viselkedik az ilyen magánhangzó-felépítésű szavak felé a toldalék-harmóniájában. Tárgyaltam továbbá azokat az eseteket, amelyekben nem működött a toldalék-harmónia, és rámutattam egy tendenciára, amely szerint nem működnek a standard finn toldalék-harmónia szabályai, ha a beszélők az *-AtA* végződésel képeznek igét a semleges tövekből, mert hátsó magánhangzót használnak az allomorfbán. Észrevettem, hogy más, kevésbé produktív főnévi igenévi végzések allomorfjait a magánhangzó-harmónia vonatkozó szabályainak alkalmazásával választják meg semleges tő után. Az eredményeket egybevettem a helsinki szleng adataival és arra a következtetésre jutottam, hogy a semleges tövek, sőt, az [ö]-s és [y]-s töveket is az *-ata* allomorf követi.

Végül összehasonlítottam az amerikai magyar és finn által mutatott vonásokat és tendenciákat. A két leginkább szembeütköző következtetés, hogy (1) a magánhangzó-harmónia gyakorisága mindkét változatban csökken, amit a diszharmonikus tövek és toldalékok jeleznek, valamint az, hogy (2) a hátsó magánhangzót tartalmazó igeképzők kiszorítják az elülső magánhangzót tartalmazókat. Azaz a standard magyarban és finnben produktív szabályok száma csökken az amerikai magyar és finn beszélők nyelvvaltozatában.

HIVATKOZÁSOK

Aoki, Haruo 1968: Toward a Typology of Vowel Harmony, *IJAL* 34.

Comrie, Bernard 1988: General Features of the Uralic Languages, in Denis Sinor szerk.: *The Uralic Languages. Description, History and Foreign Influences* (Handbuch der Orientalistik. Handbook of the Uralic Languages 1.), Leiden–New York–København, E. S. Brill.

- Clements, George N. 1976: The Autosegmental Treatment of Vowel Harmony, in Wolfgang U. Dressler–Oskar E. Pfeiffer szerk.: *Phonologica 1976*, Innsbrucker Beiträge zur Sprachwissenschaft.
- Collinder, Björn 1960: *Comparative Grammar of the Uralic Languages*, Stockholm, Almqvist & Wiksell.
- É. Kiss Katalin et al. 1999: *Új magyar nyelvtan*, Budapest, Osiris Kiadó.
- Fenyvesi Anna 1995: Language Contact and Language Death in an Immigrant Language: the Case of Hungarian, *University of Pittsburgh Working Papers in Linguistics* 3, 1–117.
- Hakulinen, Auli–Jussi Ojanen 1970: *Kielitieteen ja fonetiikan terminologiaa*, Tietolipas 66, Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Haugen, Einar 1953: *The Norwegian language in America: a study in bilingual behavior*, Philadelphia, University of Philadelphia Press.
- Haugen, Einar 1956: *Bilingualism in the Americas: A bibliography and research guide* (Publication of the American Dialect Society 26.)
- Karlsson, Fred 1969: Suomen yleiskielen segmentaalifoneemien paradigma, *Virittäjä* 73, 351–61.
- Karlsson, Fred 1982: *Suomen peruskielioppi*, Pieksämäki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karlsson, Fred 1983: *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*, Porvoo-Juva-Helsinki, Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Kontra Miklós–Catherine O. Ringen 1986: Hungarian Vowel Harmony: the Evidence from Loanwords, *Ural-Altai Yearbook* 58, 1–14.
- Kontra Miklós–Catherine O. Ringen–Joseph P. Stemberger 1989: Kontextushatások a magyar magánhangzóharmóniában, Különlenyomat a *Nyelvtudományi Közlemények* 89. kötetének 1-2. számából.
- Lauerma, Petri 1993: *Vatjan vokaalisointu* (Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 214.) Helsinki, Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Matthews, Peter 1997: *Concise Dictionary of Linguistics*, Oxford–New York, Oxford University Press.
- Mäkelä, Juhani 1997: *Stadin snadi slangisanakirja*, Porvoo-Helsinki-Juva, Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Nádasdy Ádám–Siptár Péter 1994: A magánhangzók, in Kiefer Ferenc szerk.: *Strukturális magyar nyelvtan* 2, *Fonológia*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 48–182.
- Nuolijärvi, Pirkko 1997: A finn szlengkutató, in Kis Tamás szerk.: *A szlengkutató útjai és lehetőségei*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 121–58.
- O. Ringen, Catherine 1980: Vowel Harmony in Finnish and Hungarian, in Osmo Ikola szerk.: *Congressus Quintus Internationalis Fenno-Ugristarum, Turku 20-27. VI-II. 1980. Pars III.*, Turku, Suomen Kielen Seura, 9–18.
- O. Ringen, Catherine–Orvokki Heinämäki 1999: Variation in Finnish Vowel Harmony: an OT Account, *Natural Language and Linguistic Theory* 17/2, 303–7.
- Országh László 1977: *Angol eredetű elemek a magyar szókészletben*, Budapest, Akadémiai = *Nyelvtudományi Értekezések* 93.
- Sahlman-Karlsson, Siiri 1994: Some Observations on Finglish in Florida, in Sahlman-Karlsson, Siiri, *Three Studies of American Finnish*, Umeå, University of Umeå, Finnish Institute, 25–38.

- Sammallahti, Pekka 1980: Introduction, in Osmo Ikola szerk.: *Congressus Quintus Internationalis Fenno-Ugristarum, Turku 20-27. VIII. 1980. Pars III.*, Turku, Suomen Kielen Seura, 9–18.
- TESz. = Benkő Loránd et al. 1967–1976: *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I–III*, Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Trudgill, Peter 1997: *Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába*, Szeged, JGyTF Kiadó.
- Ultan, Russel 1973: *Some Reflections on Vowel Harmony* (Stanford University Working Papers on Language Universals 12.) Stanford, California, Stanford University Press.
- Vázsonyi Endre 1995: *Túl a Kecegárdán. Calumet-vidéki amerikai-magyar szótár* (A Magyarságkutatás Könyvtára XV.), Budapest, Az MTA Nyelvtudományi Intézete.
- Vago, Robert M. 1980: *The Sound Pattern of Hungarian*, Washington D.C., Georgetown University Press.
- Virtaranta, Pertti 1992: *Amerikansuomen sanakirja. A Dictionary of American Finnish*, Turku, Siirtolaisuusinstituutti.
- Wiik, Kalevi 1985: *On Defining and Classifying Vowel Harmony*. A 6. Nemzetközi Finnugor Kongressuson, Sziktivkarban tartott előadás.
- Wiik, Kalevi 1988: *Viron vokaalisointu*, Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

FÜGGELÉK

1) KÉRDŐÍV

Ez a kérdőív egy nyelvészeti dolgozathoz szükséges felmérés céljából készült. Az adatokat bizalmasan kezelem, és csak a dolgozatban használom fel. A kérdőív névtelen.

Nem: férfi nő

Életkor:

Szak:

Feladat: Írd be a zárójelben megadott igető megfelelő alakját a kihagyott helyre! Ha több formát is lehetségesnek tartasz, akkor azokat is írd be, és számozd meg őket aszerint, hogy melyik természetesebb.

Példa: 1. Péter az Irinyibe szokott járni internetezni. (INTERNET-)
 2. A fényképész a sötétkamarában fixálja a képnegatívot. (FIX-)

1. A külügyminiszter az utolsó pillanatban _____ a londoni járatra. (BECSEKK-)
2. A mixertanfolyam elvégzése után biztos finomabb koktélokot fogsz tudni _____, mint most. (MIX-)
3. Amikor _____, azt ellenőrizzük, hogy meg van-e egy cím a TCP/IP hálózati protokollban. (PING-)
4. Sokan már a taps előtt _____ a nézőtérről a ruhatárba. (KISLISSZ-)
5. A tanár _____ a feladatlapokat a gépbe, és izgatottan várta az eredményeket. (BESZKENN-)
6. „Viszkit _____ vagy vodkát?”, kérdezte Jancsi Juliskától. (DRINK-)
7. Te sem szeretsz a JATE-klubban _____? (DENSZING-)
8. Előbb _____ a vizsgaidőszakkal, mint a lakótársam. (FINIS-)
9. A múltkor _____ a 17.20-as vonatot. (LEMISSZ-)
10. A főnök napjában tizenötösör _____ az e-mailjét. (CSEKK-)

Köszönöm a segítséget!

5. táblázat. Kölcsönszavak derivációs toldalékai a magyarországi magyarban

Idegen eredetű tövek	DERIVÁCIÓS TOLDALÉKOK																						Σ				
	-el		-ingel		-erel		-ez		-en		-er		-et		-ol		-ingol		-olód		-ái			-an		-Ø	
	F	N	F	N	M	F	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N		F	N	F	N
1. becsekk-	18	18							1						8	12			1								58
10. csekk-	21	21													6	6											54
2. mix-	24	25				1					1																51
3. ping-	19	24					2	1					1		2						1						50
4. kisszlüssz-	1	1							1	2					18	20					1		5	3			52
5. besz kenn-	25	25																									50
6. drink-	23	24											1		1	2									1		52
7. densz(ing)-	4	4	23	24													1								1		57
8. finis-	24	24																									51
9. lemíssz-	18	22	4												1	3									1		50
Összesen	177	188	27	24		1	3	3	3	2	1		2		36	43	1		1		2		5	3	3		525
Százalék	81,9%											17,9%															

13. táblázat. Virtaranta (1992) diszharmonikus tövei és toldalékai

<i>äätikka</i>	'padlás' (<attic)	<i>täpöökka</i>	'tápióagyökér (<tapiocca)
<i>äkortti</i>	'egyezmény' (<accord)	<i>progrämmi</i>	'program' (<progam)
<i>äksessori-t</i>	'kiegészítők' (<accessories)	<i>ätvertaisata</i>	'reklámoz' (<advertize)
<i>äkuuttinen</i>	'akut' (<acute)	<i>ätvaissata</i>	'tanácsol' (<advise)
<i>älimooni</i>	'tartásdíj' (<alimony)	<i>ätressata</i>	'megszólít' (<address)
<i>älumiini</i>	'alumínium' (<aluminium)	<i>äsessata</i>	'felbecsül' (<assess)
<i>äntelouppi</i>	'antilop' (<antelope)	<i>äseiata</i>	'megvizsgál' (<assay)
<i>äpoli</i>	'alma' (<apple)	<i>äneksata</i>	'csatol' (<annex)
<i>äprikatsi</i>	'barack' (<apricots)	<i>änäunssata</i>	'bejelent' (<announce)
<i>äsma</i>	'asztma' (<asthma)	<i>änalaisata</i>	'elemez' (<analyze)
<i>äspestos</i>	'azbeszt' (<as- besthos)	<i>äkseptata</i>	'elfogad' (<accept)
<i>ästronautti</i>	'űrhajós' (<astronaut)	<i>tränsfeerata</i>	'áthelyez' (<transfer)
<i>ätomi</i>	'atom' (<atom)	<i>söömoonata</i>	'prédikál' (<sermon)
<i>ätvertaismenti-a</i>	'reklám' (<advertisement)	<i>sörveerata</i>	'szolgál' (<serve)
<i>govönööri</i>	'kormányzó' (<governor)	<i>söpraisata</i>	'meglep' (<surprise)
<i>håluini</i>	'halloween' (<halloween)	<i>riihåpilitetitata</i>	'rehabilitál' (<rehabilitate)
<i>håmmokki</i>	'függőágy' (<hammock)	<i>pastöraisata</i>	'pasztörizál' (<pasteurize)
<i>håmpurkeri-a</i>	'hamburger' (<hamburger)	<i>måteerata</i>	'számít' (<matter)
<i>junivöösili-sså</i>	'egyetem' (<university)	<i>manöveerata</i>	'manőverez' (<manoeuvre)
<i>kåfteria-ssa</i>	'önkiszolgáló étterem' (<cafeteria)	<i>krådjuetitata</i>	'lediplomázik' (<graduate)
<i>kånntaatti</i>	'kandidátus' (<candidate)	<i>pörfiumi</i>	'parfüm' (<perfume)
<i>kånntaattien</i>		<i>söörloini</i>	'vesepecsenye' (<serloin)
<i>kåsolitiini</i>	'benzin' (<gasoline)		

<i>kätsoppa</i>	'ketchup' (<ketchup)	<i>förtalaiseri</i>	'trágya' (<fertilizer)
<i>kätsoppi</i>	'ketchup' (<ketchup)	<i>söömon</i>	'prédikáció' (<sermon)
<i>komönisti-ä</i>	'kommunista' (<communist)	<i>pörkkeleittori</i>	'kávéfőzőgép' (<percolator)
<i>konträkteri</i>	'vállalkozó' (<contractor)	<i>törpentaini</i>	'terpentin' (<turpentine)
<i>kotäkki</i>	'fényképezőgép' (<kodak)	<i>sympaati</i>	'ronkonszenv' (<sympathy)
<i>kivenööri</i>	'kormányzó' (<governor)	<i>nyymoonia</i>	'tüdőgyulladás' (<pneumonia)
<i>mähokaani</i>	'mahagóni' (<mahogany)	<i>synota</i>	'zsinat' (<synod)
<i>mäkenoo</i>	'csikos pokróc' (<mackinaw)	<i>synodi</i>	'zsinat' (<synod)
<i>mäkinaa</i>	'csikos pokróc' (<mackinaw)	<i>symfoni</i>	'szimfónia' (<symphony)
<i>mäkinoo</i>	'csikos pokróc' (<mackinaw)	<i>akohytti-nä</i>	'ministráns' (<acolyte)
<i>mánszion</i>	'kúria' (<mansion)	<i>matrassi</i>	'matrac, ágybetét' (<mattress)
<i>máratooni</i>	'maraton' (<marathone)	<i>maäkössi-ä</i>	'mokasszin' (<moccasin)
<i>räketeeeraus</i>	'csalás' (<racket)	<i>masööri</i>	'masször' (<masseur)
<i>räkuuna</i>	'mosómedve' (<raccoon)	<i>sappöri</i>	'vacsora' (<supper)
<i>sämppiooni</i>	'bajnok' (<champion)	<i>kävömentti-sta</i>	'kormány' (<government)
<i>sämppuu</i>	'sampon' (<shampoo)	<i>soseissöni</i>	'társaság' (<association)
<i>säskätuuna</i>	'fanyarka' (<saskatoon)	<i>kostyymi</i>	'öltözet' (<costume)
<i>sofoöri-na</i>	'sofőr' (<chauffeur)	<i>ortinääri</i>	'szokásos' (<ordinary)
<i>suurjury</i>	'vádesküdtszék' (<grand jury)	<i>govenööri</i>	'kormányzó' (<governor)
<i>kämera,</i> <i>kämero-i-ta</i>	'fényképezőgép' (<camera)	<i>iäntilaini</i>	'pitypang' (<dandelion)

14. táblázat. Virtaranta (1992) semleges tövű igéi

<i>ekspektata</i>	'vár' (<expect)	<i>piirata</i>	'bámul' (<peer)
<i>ekspleinata</i>	'magyaráz' (<explain)	<i>piketoida</i>	'sztrájkórségen van' (<picket)
<i>ekstensata</i>	'meghosszabbít' (<extend)	<i>pillata</i>	'számláz' (<bill)
<i>feilata</i>	'nem sikerül' (<fail)	<i>piltata</i>	'épít' (<build)
<i>feisata</i>	'valamerre néz' (<face)	<i>pinnata</i>	'odatűz' (<pin)
<i>feitata</i>	'fakul' (<fade)	<i>pinssata</i>	'szorít, csíp' (<pinch)
<i>fenssata</i>	'viv' (<fence)	<i>pisnestää</i>	'üzletel' (<business)
<i>fiilata</i>	'érez' (<feel)	<i>piitata</i>	'üt' (<beat)
<i>fiitata</i>	'etet' (<feed)	<i>piisata</i>	'szénát hány' (<pitch)
<i>fikeerata</i>	'becsül' (<figure)	<i>pleijata</i>	'játszik' (<play)
<i>fiksata</i>	'megjavít' (<fix)	<i>pletsata</i>	'ígér, esküszik' (<pledge)
<i>fillata</i>	'kitölt' (<fill)	<i>preijata</i>	'permetez, szór' (<spray)
<i>freimata</i>	'keretez' (<frame)	<i>preissata</i>	'nyom' (<press)
<i>fruisata</i>	'fagyaszt' (<freeze)	<i>prüsieetata</i>	'mértányol' (<appreciate)
<i>heitata</i>	'utál' (<hate)	<i>printata, printäta</i>	'nyomtat' (<print)
<i>heklata</i>	'hekliz' (<heckle)	<i>reikata</i>	'gereblyézik' (<rake)
<i>helpata</i>	'segít' (<help)	<i>reissata</i>	'emel' (<raise)
<i>hemstitsata</i>	'azsúroz' (<hemstich)	<i>reitata</i>	'felbecsül' (<rate)
<i>hengailla</i>	'lödörög' (<hang around)	<i>reitata</i>	'razziát tart' (<raid)
<i>hengata (ylös)</i>	'felakaszt' (<hang up)	<i>rekasteerata</i>	'bejegyez' (<register)
<i>hiilata</i>	'gyógyít' (<heal)	<i>restata</i>	'pihen' (<rest)
<i>hiitata</i>	'füt' (<heat)	<i>riilata</i>	'teker' (<reel)
<i>hiivata</i>	'felemel' (<heave)	<i>riliisata</i>	'kiszabadul' (<release)
<i>hintata, hintailla</i>	'céloz' (<hint)	<i>ripleissata</i>	'pótol' (<replace)
<i>hitsata</i>	'odakötöz' (<hitch)	<i>rivettää</i>	'szegecsel' (<rivet)
<i>iitata</i>	'eszik' (<eat)	<i>seipata</i>	'alakít' (<shape)
<i>inspektata</i>	'ellenőriz' (<inspect)		

<i>intresseerata</i>	'érdeklí' (<interest)	<i>seivata</i>	1. 'megtakarít' (<save) 2. 'borotvál' (<shave)
<i>inventata</i>	'feltalál' (<invent)	<i>setata</i>	'beállít' (<set)
<i>investata</i>	'befektet' (<invest)	<i>setlata</i>	'megold, eldönt' (<settle)
<i>jikata</i>	'ércet ülepít' (<jig)	<i>siftata</i>	'megváltoztat' (<shift)
<i>jimia</i>	'feltör' (<jimmy)	<i>siilata</i>	'pecsétel' (<seal)
<i>keesata</i>	'bevált' (<cash)	<i>sinkata</i>	'süllyed' (<sink)
<i>keivata alle</i>	'beomlik' (<cave in)	<i>sipata</i>	'szállít, utazik' (<ship)
<i>kessata</i>	'találgat' (<guess)	<i>skeilata</i>	'lemér' (<scale)
<i>ketsata</i>	'elkap' (<catch)	<i>skinnata</i>	'megnyúz' (<skin)
<i>kiipata</i>	'megtart' (<keep)	<i>skipata</i>	'kihagy' (<skip)
<i>kissata</i>	'csókol' (<kiss)	<i>spentata</i>	'költ' (<spend)
<i>kleimata</i>	'állít' (<claim)	<i>spukata</i>	'beszél' (<speak)
<i>kliinailla, klinata</i>	'tisztít' (<clean)	<i>spuurata</i>	'szigonnyal halászik' (<spear)
<i>kliirata</i>	'kiderül' (<clear)	<i>spiitata</i>	'gyorshajt' (<speed)
<i>leiplata</i>	'feliratoz, címkéz' (<label)	<i>splitata</i>	'kettéhasít' (<split)
<i>liinata</i>	'drágul' (<lean)	<i>steinata</i>	'pácol, alapoz' (<stain)
<i>liisata</i>	'bérel' (<lease)	<i>stiimata</i>	'gőzöl' (<steam)
<i>liitata</i>	'vezet' (<lead)	<i>stinkata</i>	'bűzlik' (<stink)
<i>linkata</i>	'meghosszabbít' (<lengthen)	<i>teippiä</i>	'ragasztószalaggal rögzít' (<tape)
<i>mentata</i>	'megjavít' (<mend)	<i>testata</i>	'kipróbál' (<test)
<i>merkata alas</i>	'árat leszállít' (<mark down (prices))	<i>tiilata</i>	'kártyát oszt' (<deal)
<i>miitata</i>	'találkozik' (<meet)	<i>tuisata</i>	'ugrat, szekál' (<tease)
<i>miksata</i>	'kever' (<mix)	<i>tiisata</i>	'tanít' (<teach)
<i>missata</i>	'eltéveszt, elhibáz' (<miss)	<i>tiliveerata</i>	'kézbesít' (<deliver)
<i>nitata</i>	'köt' (<knit)	<i>timprata</i>	'farönkökből épít' (<timber)
<i>peikata</i>	'süt' (<bake)	<i>tipata</i>	'tippet ad' (<tip)
<i>peilata</i>	'báláz' (<bale)	<i>tiskata</i>	'mosogat' (<dish)
<i>peintata</i>	'fest' (<paint)	<i>treilata</i>	'nyomot követ' (<trail)

<i>peipisitata</i>	'gyerekre vigyáz' (< baby-sit)	<i>treinata</i>	'képez' (<train)
<i>peivata</i>	'utat burkol' (<pave)	<i>treissata</i>	'nyomoz, nyomot követ' (< trace)
<i>petata</i>	'fogad' (<bet)	<i>triitata</i>	'kezel, bánik valakivel' (<treat)
<i>peilata</i>	'házal' (<peddle)	<i>trillata</i>	'fúr' (<drill)
<i>piilata</i>	'hámoz' (<peel)	<i>trimmata</i>	'nyes, nyír' (<trim)
<i>piirata</i>	'bámul' (<peer)	<i>trinkata</i>	'iszik' (<drink)
<i>piütata</i>	'megver' (<beat)	<i>vipata</i>	'habot ver' (<whip)
<i>pikata</i>	'szed, gyűjt' (<pick)	<i>visseltää</i>	'füttyül' (<whistle)
<i>veestata</i>	'pazarol' (<waste)	<i>vitsata</i>	'felkapcsol' (<switch)
<i>veitata</i>	'vár' (<wait)	<i>vinkata</i>	'pislog, hunyorít' (<wink)
<i>veltata</i>	'hegeszt' (<weld)		

15. táblázat. Virtaranta (1992) kevert és elülső magánhangzós igetővei

<i>ekskyyсата</i>	'felment' (<excuse)	<i>sörveerata</i>	'szolgál' (<serve)
<i>flörtätä</i>	'flörtöl' (<flirt)	<i>sörpraissata</i>	'meglep' (<surprise)
<i>hālpätä</i>	'segít' (<help)	<i>sākätä</i>	'ellenőriz' (<check)
<i>hāngätä</i>	'felakaszt' (<hang up)	<i>sätäätä</i>	'beállít' (<set)
<i>hörtätä</i>	'fáj' (<hurt)	<i>trānsfeerata</i>	'áthelyez' (<transfer)
<i>kāäsätä</i>	'elad, pénzzé tesz' (<cash)	<i>tötsätä</i>	'megérint' (<touch)
<i>kryllätä</i>	'göndörödik' (<curl)	<i>töörnätä</i>	'megfordul' (<turn)
<i>nörssätä</i>	'ápol' (<nurse)	<i>āneksata</i>	'csatol' (<annex)
<i>röslätä</i>	'suhan' (<rustle)	<i>āseiata</i>	'becsül' (<assay)
<i>siksākätä</i>	'cickakkban halad' (<zigzag)	<i>āsessata</i>	'megállapít, kiró' (<assess)
<i>stötiätä</i>	'tanul' (<study)	<i>ātressata</i>	'megcímez' (<address)

16. táblázat. Virtaranta (1992) elülső, semleges és kevert tövű névszói és toldalékai

<i>eeckeri-ä</i>	'hektár-PART' (<i><acre</i>)	<i>keeki-ä</i>	'sütemény-PART' (<i><cake</i>)
<i>eeri-ä</i>	'levegő-PART' (<i><air</i>)	<i>keimi-ä</i>	'játék-PART' (<i><game</i>)
<i>eerpleini</i>	'repülőgép' (<i><airplane</i>)	<i>keisi-ä</i>	'láda-PART' (<i><case</i>)
<i>eipperi</i>	'kötény' (<i><apron</i>)	<i>keitsi-llä</i>	'mérőkészülék- ADESS' (<i><gauge</i>)
<i>eksipissi</i>	'kiállítás' (<i><exhibition</i>)	<i>keski##leini-ä</i>	'középső sáv- PART' (<i><middle##lane</i>)
<i>ekskyysi-ä</i>	'mentség-PART' (<i><excuse</i>)	<i>kifti-ä</i>	'belvillás hajó- PART' (<i><skiff</i>)
<i>ekspenssi-a</i>	'kiadás-PART' (<i><expense</i>)	<i>kiisi-ä</i>	'kulcsok-PART' (<i><keys</i>)
<i>ekspensiivinen</i>	'drága' (<i><expensive</i>)	<i>kitsi-stä</i>	'konyha-ELAT' (<i><kitchen</i>)
<i>ekspressi-llä</i>	'expressz-ADESS' (<i><express</i>)	<i>kitti-ä</i>	'kölyök-PART' (<i><kid</i>)
<i>eksrei-ssä</i>	'röntgen -INESS' (<i><x-ray</i>)	<i>kleimi-ä</i>	'igény-PART' (<i><claim</i>)
<i>enkelinkeeki-ä</i>	'könnyű fehér piskótatorta-PART' (<i><angel-cake</i>)	<i>klientti -ä-än</i>	'ügyfél-PART- 3SGPx' (<i><client</i>)
<i>enteri-stä</i>	'bejárat-ELAT' (<i><entry</i>)	<i>kluninka-ä</i>	'tisztás-PART' (<i><cleaning</i>)
<i>feik(k)i-llä</i>	'hamis-ADESS' (<i><fake</i>)	<i>reini-ä</i>	'daru-PART' (<i><crane</i>)
<i>feri-llä</i>	'komp-ADESS' (<i><ferry</i>)	<i>kreipsi-ä</i>	'szőlő-PART' (<i><grapes</i>)
<i>füti-ä</i>	'tápszer-PART' (<i><feed</i>)	<i>kretiitti-ä</i>	'érdem-PART' (<i><credit</i>)
<i>fillinki-ä</i>	'érzés-PART' (<i><feeling</i>)	<i>kriimeri-ssä-kin</i>	'tejcsarnok- INESS-is' (<i><creamery</i>)
<i>filleri-ä</i>	'töltelék-PART' (<i><filler</i>)	<i>kriisi-ä</i>	'zsír-PART' (<i><grease</i>)
<i>finne-j-ä</i>	'finn-PL-PART' (<i><Finn</i>)	<i>kriketti-ä</i>	'tűcsök-PART' (<i><cricket</i>)
<i>freimi-ä</i>	'keret-PART' (<i><frame</i>)	<i>leik(k)i-stä</i>	'tó-ELAT' (<i><lake</i>)
<i>föri-stä</i>	'ferry-ELAT' (<i><komp</i>)		

<i>förnissi-ä</i>	'kohó-PART' (<furnace)	<i>leepörtei-nä</i>	'szépt. első hétfője -ESS' (<Labor Day)
<i>hefferi-ä</i>	'üsző-PART' (<heifer)	<i>leissi-llä</i>	'zsinór-ADESS' (<lace)
<i>heiftiveri-ä</i>	'szénanátha- PART' (<hay fever)	<i>leiti-llä</i>	'hölgy-ADESS' (<lady)
<i>heikke-j-ä</i>	'szürke tőkehal-PL- PART' (<hake)	<i>lekeni-ä</i>	'rönk-PART' (<(?)log(ging))
<i>h effi-ä</i>	'segítség-PART' (<help)	<i>letes-tä-kin</i>	'saláta-PART-is' (<lettuce)
<i>helli-ä</i>	'pokol-PART' (<hell)	<i>leveli-llä</i>	'szint-ADESS' (<level)
<i>helvetti-ä</i>	'pokol-PART' (<hell)	<i>liivei-tä</i>	'késés, elmaradás- PART' (<leeway)
<i>hiitti-ä</i>	'forrótság-PART' (<heat)	<i>leveri-ä</i>	'máj-PART' (<lever)
<i>hilpili-ä</i>	'mucsai-PART' (<hillbilly)	<i>limetsi-llä</i>	'határvonal- ADESS' (<limits)
<i>hintti-ä</i>	'tipp-PART' (<hint)	<i>limitti-nsä</i>	'korlátozás- 3PLPx' (<limit)
<i>hippi-ä</i>	'hippi-PART' (<hippie)	<i>linkki-ä</i>	'hiúz-PART' (<lynx)
<i>hütsi-ä</i>	'akadály-PART' (<hitch)	<i>lippi-s-tä</i>	'csúszós- AdjDER-PART' (<slippery)
<i>iisi-ä</i>	'könnyű-PART' (<easy)	<i>litviik(k)i-nsä</i>	'folyósított- 3SGPx' (<liquid)
<i>iiveevee-läis-i-ä</i>	'IWW-AdjDER- PL-PART' (<IWW)	<i>metesiini-ä</i>	'gyógyszer-PART' (<medicine)
<i>iiveni-ssä</i>	'egyenlő-INESS' (<even)	<i>miüseli-ä</i>	'kanyaró-PART' (<measles)
<i>in(k)ki-stä</i>	'tinta-ELAT' (<ink)	<i>miüteri-ä</i>	'mérő-PART' (<meter)
<i>inleitti-a</i>	'kis öböl-PART' (<inlet)	<i>minkki-ä</i>	'menyét-PART' (<mink)
<i>insi-ä</i>	'mozdony-PART' (<engine)	<i>mintti-ä</i>	'menta-PART' (<mint)
<i>intti-ä</i>	'indián-PART' (<Indian)	<i>misis, misikse-liä</i>	'né-ABL' (<mrs)
<i>tsüppi-ä</i>	'dzsip-PART' (<jeep)	<i>misteeki-ä</i>	'hiba-PART' (<mistake)
<i>jörmi-ä</i>	'bacillus-PART' (<germ)	<i>misteiki-a</i>	'úr-PART' (<mister)
<i>mitlinki-stä</i>	'derce, dara-ELAT' (<middlings)	<i>misteri-ä</i>	'hid-daru -PART' (<bridge-crane)
		<i>ritsreini-ä</i>	

<i>neli##laise-ksi</i>	'négy##sáv- AdjDER-TRANS' (<four##lane)	<i>seeri-ä</i>	'cseresznye- PART' (<cherry)
<i>nikkeli-n-kään</i>	'öt cent-GEN- neither' (<nickle)	<i>sekitööri-nä</i>	'titkár-ESS' (<secretary)
<i>nörssi-nä</i>	'nővér-ESS' (<nurse)	<i>selli-ä</i>	'sejt-PART' (<cell)
<i>Peiken-tä</i>	'szalonna- PART' (<bacon)	<i>senssi-ä</i>	'lehetőség-PART' (<chance)
<i>peili-llä</i>	'vödör-ADESS' (<pail)	<i>sentti-ä</i>	'cent-PART' (<cent)
<i>peismentti-stä</i>	'alagsor-ELAT' (<basement)	<i>sifti-ä</i>	'műszak-PART' (<shift)
<i>peitei-tä</i>	'fizetési nap- PART' (<payday)	<i>siiter-stä</i>	'almabor-ELAT' (<cider)
<i>pervinki-ä</i>	'útburkolat- PART' (<paving)	<i>siitti-ssä</i>	'ülés-INESS' (<seat)
<i>päletti-nä</i>	'galacsin-ESS' (<pellett)	<i>sippeli-ä</i>	'cipzár-PART' (<seat)
<i>peppi-ä</i>	'lendület, tetterő- PART' (<pep)	<i>skimi-stä</i>	'terv-ELAT'0 (<scheme)
<i>peti-ssä</i>	'ágy-INESS' (<bed)	<i>skitteri-ä</i>	'rönkfavontató- PART' (<skider)
<i>putse-j-ä</i>	'cékla-PL-PART' (<beets)	<i>steitsi-llä</i>	'szán-ADESS' (<sledge)
<i>puitsi-ä</i>	'barack-PART' (<peach)	<i>piitti-llä</i>	'sebesség- ADESS' (<speed)
<i>puitti-ä</i>	'nyertes-PART' (<beat)	<i>sprinkkeri-ä</i>	'locsoló-PART' (<sprinkler)
<i>piiveri-ä</i>	'hód-PART' (<beaver)	<i>steeki-ä</i>	'sült hús-PART' (<steak)
<i>pikete-i-tä</i>	'sztrájkör-PL- PART' (<picket)	<i>steppi-ä</i>	'lépés-PART' (<step)
<i>pikkelsi-ä</i>	'páclé-PART' (<pickles)	<i>stiili-stä-nsa</i>	'acél-ELAT- 3SGPx' (<steel)
<i>piknekki-ä</i>	'piknik-PART' (<picnic)	<i>törtseni-ä</i>	'tok-PART' (<sturgeon)
<i>pilli-ä</i>	'tabletta-PART' (<pill)	<i>tesöörtti-ä</i>	'desszert-PART' (<dessert)
<i>piltinki-ä</i>	'épület-PART' (<building)	<i>tífenssi-ä</i>	'különbség-PART' (<difference)
<i>pinkki-s-i-ä</i>	'rózsaszín- AdjDER-PL- PART' (<pink)	<i>tiineitseri-ä</i>	'tinédzser-PART' (<teenager)
<i>pinssi-ä</i>	'bab-PART' (<beans)	<i>tiimi-ssä</i>	'csapat-INESS' (<team)

<i>pisi-nä</i>	'elfoglalt-ESS' (<i><busy</i>)	<i>tiir-tä-kään</i>	'szarvas-PART- neither' (<i><deer</i>)
<i>pisketti-ä</i>	'keksz-PART' (<i><biscuit</i>)	<i>tiitseri-nsä</i>	'tanár-3SGPx' (<i><teacher</i>)
<i>pisnes-tä</i>	'üzlet-PART' (<i><business</i>)	<i>tiivii-ssä</i>	'televízió-INNESS' (<i><television</i>)
<i>pläsi-stä</i>	'hely-ELAT' (<i><place</i>)	<i>tiketti-ä</i>	'jegy-PART' (<i><ticket</i>)
<i>pleiti-ä</i>	'tányér-PART' (<i><plate</i>)	<i>tiksinööri-ssä</i>	'szótár-INNESS' (<i><dictionary</i>)
<i>preeri-llä</i>	'préri-ADESS' (<i><prairie</i>)	<i>timperi-ä</i>	'épületfa-PART' (<i><timber</i>)
<i>preit(i)-lle-nnä</i>	'kenyér-ALL- (?)3SGPx' (<i><kenyér</i>)	<i>tingssi-ä</i>	'dolgok-PART' (<i><things</i>)
<i>pörsi-sä</i>	'pénztárca- INNESS' (<i><purse</i>)	<i>tippi-ä</i>	'borravaló-PART' (<i><tip</i>)
<i>pörtei-tä</i>	'születésnap-PART' (<i><birthday</i>)	<i>tiski-ä</i>	'korong-PART' (<i><disc</i>)
<i>reili-ä</i>	'vágány-PART' (<i><rail</i>)	<i>treini-llä</i>	'vonat-ADESS' (<i><train</i>)
<i>reintiiri-ä</i>	'rénszarvas- PART' (<i><reindeer</i>)	<i>trifti-ä</i>	'vízszintes bányafolyosó- PART' (<i><disk</i>)
<i>reisinki-ä</i>	'kifejtés, kibányászás- PART' (<i><raising</i>)	<i>tritmentti-ä</i>	'bánásmód- PART' (<i><treatment</i>)
<i>reliffi-stä</i>	'segítség -ELAT' (<i><relief</i>)	<i>trikki-ä</i>	'mutatvány- PART' (<i><trick</i>)
<i>renni-llä</i>	'ökörszem- ADESS' (<i><wren</i>)	<i>tripi-llä</i>	'kirándulás- ADESS' (<i><trip</i>)
<i>renssi-llä</i>	'farm-ADESS' (<i><ranch</i>)	<i>tönni-ä</i>	'tonna-PART' (<i><ton</i>)
<i>reseppi-ä</i>	'recept-PART' (<i><recipe</i>)	<i>törkki-ä</i>	'pulyka-PART' (<i><pulyka</i>)
<i>resni-ä</i>	'pihenés-PART' (<i><rest</i>)	<i>törtti-ä</i>	'kosz-PART' (<i><dirt</i>)
<i>riili-ä</i>	1. 'orsó-PART' (<i><reel</i>) 2. 'valódi-PART' (<i><real</i>)	<i>visseli-ä</i>	'fütty-PART' (<i><whistle</i>)
<i>rinssi-ä</i>	'hajöblítő-PART' (<i><rinse</i>)		

17. táblázat. A *Stadin snadi slangisanakirja* semleges tövű igéi

<i>bléisata</i>	'elad'	<i>pihdata</i>	'spórol'
<i>breikata</i>	'áttör'	<i>reknata</i>	'számít'
<i>brekata</i>	'elromlik'	<i>ridata</i>	'lovagol'
<i>brennata</i>	'dohányzik'	<i>ritata</i>	'rajzol'
<i>deelata, dilkata</i>	'kioszt, szétoszt'	<i>seilata</i>	'vitorlázik'
<i>delata</i>	'meghal'	<i>seksata</i>	'csókol'
<i>digata</i>	'tetszik neki'	<i>siepata</i>	'zavarja vmi'
<i>diivailla</i>	'tettet, színlel'	<i>sifjata</i>	'elköltözik'
<i>eldata</i>	'melegít'	<i>simahtaa</i>	'bomlik, mállik'
<i>fektailla</i>	'kardozik'	<i>singrata</i>	'eltűnik'
<i>fibata</i>	'téved'	<i>sinksata</i>	'cserél'
<i>fiksata</i>	'megszervez'	<i>sitata, tsitata</i>	'ül'
<i>filmata</i>	'tettet'	<i>skeidata</i>	'elbasz vmit'
<i>fiskata</i>	'halászik'	<i>skiglata</i>	'vitorlázik'
<i>helssata</i>	'üdvözl'	<i>skiata</i>	'beszél'
<i>hengaiilla</i>	'lófrál, lődörög'	<i>skimbata</i>	'siel'
<i>hengata</i>	'jár vkivel'	<i>skipata</i>	'fut'
<i>hiffata</i>	'észrevesz'	<i>slepata</i>	'dob, hajít'
<i>hipata</i>	'táncol'	<i>sliipata, spiidata, spillata</i>	'sír'
<i>hitata</i>	'talál'	<i>sliirata</i>	'korcsolyázik'
<i>hivata</i>	'mer'	<i>spennata</i>	'izgat'
<i>jeesata, jelpata</i>	'segít'	<i>steppailla</i>	'sétál'
<i>jemmata</i>	'elbújik'	<i>stikata</i>	'ad'
<i>kekata</i>	'kitalál'	<i>striibata, stritata</i>	'elromlik', 'lop'
<i>kelata</i>	'gondol, emlékezik'	<i>stripata</i>	'levetkőzik'
<i>kitata</i>	'iszik'	<i>titata</i>	'táviratozik'
<i>klenkata</i>	'sántít'	<i>treffata</i>	'találkozik'
<i>kletrata</i>	'mászik'	<i>tseenata, tsennata</i>	'érez'
<i>knekata</i>	'boxol'	<i>tsekata</i>	'ellenőriz'
<i>lempata</i>	'elválaszt'	<i>tsempata</i>	'versenyzik'
<i>lesata</i>	'olvas'	<i>tsiidata, tsigata</i>	'néz'
<i>linsata</i>	'meglóg'	<i>tsimmata, simmata</i>	'úszik'
<i>lipata</i>	'leesik'	<i>venata, ventata</i>	'vár'
<i>niitata</i>	'megöl'	<i>vendata</i>	'megfordul'
<i>peipata</i>	'félrevezet'	<i>vinsata, finstata</i>	'győzni'
<i>piffata</i>	'bírja a hideget'		

THE EFFECTS OF LANGUAGE CONTACT IN AMERICAN HUNGARIAN AND AMERICAN FINNISH

GABRIELLA BOTKA

This paper investigates Hungarian and Finnish vowel harmony in the varieties of the two languages spoken in North America. The two varieties are compared to each other and to varieties spoken in Hungary and Finland, based on divergences from Standard Hungarian and Finnish rules governing vowel harmony. Results of the analysis show that disharmonic suffixes that are characteristic of American Hungarian and Finnish can be observed in Hungary and Finland, too. While American Finnish and the investigated variety spoken in Finland exhibit no actual difference in the frequency of disharmonic suffix application, American Hungarian expresses the tendency of its speakers to use the disharmonic derivational suffixes to a greater extent than Hungarian spoken in the old country. The two American varieties appear to be similar in the respect that the productivity of rules dictating vowel harmony decreases in the same manner: back-vowel derivational suffixes prevail over front-vowel ones after stems containing front-vowels.